

Protokoll 2009

Årsrapport 2008

BISPEMØTET

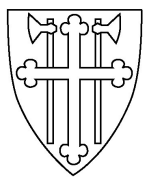
DEN NORSKE KIRKE
Bispemøtet

gjennom livet

Produsert av Bispemøtet 2009.

Bestilles fra:
Kirkerådets materiellekspedisjon
Postboks 799 Sentrum
0106 Oslo
Tlf. 23081219 (kl. 10-14)
Faks: 23081201
Epost: materiell@kirken.no

Protokoll

BISPEMØTET 2009

Tønsberg, 27.-28. januar 2009

Oslo, 30. mars-2. april 2009

Oslo, 24.-25. juni 2009

Oslo, 1.-6. oktober 2009

Innhold

Protokoll for bispemøtet 27. 28. januar 2009

BM 01/09	Orienteringssaker	8
BM 02/09	Referatsaker	9
BM 03/09	Bispemøtets arbeidsform og presesfunksjon	9
BM 04/09	Diakonitjenesten og det ordinerte embete	11
BM 05/09	Gudstjenestereformen	14
BM 06/09	Kommunikasjonsstrategi	15
BM 07/09	Møte med Kirkerådet	16
BM 08/09	Møteplan (inkl. overblikk/utsyn over 2009)	16

Protokoll for bispemøtet 30. mars – 2. april 2009

BM 09/09	Orienteringssaker	20
BM 10/09	Referatsaker	20
BM 11/09	Diakontjenesten og det ordinerte embete	21
BM 12/09	Biskopens kallsbrev/tjenestebrev - TOB §9	24
BM 13/09	Plan for trosopplæring	27
BM 14/09	Prosten og prostetjenesten	28
BM 15/09	Gudstjenestereformen	28
BM 16/09	Kommunikasjonsstrategi	29
BM 17/09	Studiepermisjon m.v. for biskoper	30
BM 18/09	Påskehilsen til menighetene	30
BM 19/09	Møte med kirkestatsråden	31
BM 20/09	Møteplan	31
BM 21/09	Særskilte prekentekster 2010-2011	33
BM 22/09	Uttalelser	33

Protokoll for bispemøtet 24. – 25. juni 2009

BM 23/09	Orienteringssaker	37
BM 24/09	Referatsaker	37
BM 25/09	Gudstjenestereformen	38
BM 26/09	Ekteskap og samliv	39
BM 27/09	Møte med statsråden	39

Protokoll for bispemøtet 1. – 6. oktober 2009

BM 28/09	Referatsaker	42
BM 29/09	Orienteringssaker	42
BM 30/09	Gudstjenestereformen	43
BM 31/09	Diakontjenesten og det kirkelige embetet	43
BM 32/09	Prosten og prostetjenesten	43
BM 33/09	Studiepermisjon for biskoper	44
BM 34/09	Kirkemøtet 2009	45
BM 35/09	Presesfunksjonen	45
BM 36/09	Kallsbrev og tjenestebrev - forslag til felles tekst	50
BM 37/09	Forslag til nytt visitasreglement	50
BM 38/09	Den norske kirke og Feltprestkorpset	51
BM 39/09	Seminar: Teologi og klima	51
BM 40/09	Samlivsetisk utredning	52
BM 41/09	Utredning - Å kommunisere kirkens menneskesyn	53
BM 42/09	Møte med domprostene	53

Protokoll for Bispemøtet, Tønsberg 27.-28. januar 2009

Møtet fant sted på Tønsberg bispedømmekontor i Tønsberg.

Disse deltok i møtet:

Biskop Olav Skjevesland	Agder og Telemark, Bispemøtets preses
Biskop Helga Haugland Byfuglien	Borg, Bispemøtets visepreses
Biskop Ole Christian M. Kvarme	Oslo
Biskop Per Oskar Kjølaas	Nord-Hålogaland
Biskop Laila Riksaasen Dahl	Tønsberg
Biskop Solveig Fiske	Hamar
Biskop Tor Berger Jørgensen	Sør-Hålogaland
Biskop Ingeborg Midttømme	Møre
Biskop Tor Singsaas	Nidaros
Fungerende biskop Berit M. Andersen	Stavanger
Fungerende biskop Ørnulf Elseth	Bjergvin

Møtet ble ledet av Bispemøtets preses, Olav Skjevesland.

Generalsekretær Christofer Solbakken var sekretær for møtet.

Saksliste

BM 01/09	Orienteringssaker	8
BM 02/09	Referatsaker	9
BM 03/09	Bispemøtets arbeidsform og presesfunksjon	9
BM 04/09	Diakonitjenesten og det ordinerte embete	11
BM 05/09	Gudstjenestereformen	14
BM 06/09	Kommunikasjonsstrategi	15
BM 07/09	Møte med Kirkerådet	16
BM 08/09	Møteplan (inkl. overblikk/utsyn over 2009)	16

BM 01/09 Orienteringssaker

Orienteringssakene fremmes i møtet, men varsles til generalsekretæren i forkant.

Det vil være anledning til å orientere om møter og begivenheter man har deltatt på, samt å løfte frem for kollegiet konkrete problemstillinger knyttet til aktuelle saker.

1. Søknad om avskjed fra Stavanger biskop
2. Borgerlig vigsel i kirkerommet
3. Bibelselskapets styre
4. Veiledning for biskoper
5. Styringsgruppen for ”Veien til prestedtjeneste”
6. Fagdag/seminar (Styringsgruppen for ”Veien til prestedtjeneste”) – Rekruttering til prestedtjeneste
7. Informasjon om veileder for funksjonshemmede
8. Kirkelig medvirkning ved askespredning
9. Vigsling av kirkegård i en flerkulturell situasjon
10. Muligheten for en seniorprost/endring i enkelte prosters tjeneste
11. Styringssignaler fra Kultur- og Kirke departementet med hensyn til den lokale kirkes økonomi
12. Representasjon ved vigslingen av Bishop of Aston og The Ethiopian Evangelical Church Mekane Yesus (EECMY)s jubileum.
13. Kirkemøtets åpningsgudstjeneste
14. Sentralt etterutdanningsutvalg
15. Nådens fellesskap
16. Kontaktpersonsordningen
17. Det praktisk-teologiske seminar
18. Kommunikasjon rundt spørsmål om liturgier for forbønn for borgerlig inngått ekteskap av samkjønnede og vigselsliturgi for samkjønnede
19. Ordinasjon i Hamarøy
20. Bispemøtets arbeidsgrupper
21. Praktisering av kirkeloven § 4, annet ledd
22. Nytt Arbeidsveiledningskurs

Vedtak

Orienteringssakene ble tatt til etterretning.

BM 02/09 Referatsaker

Nr	Brevdato	Tittel
1	20.10.2008	Rapport från Svenska kyrkans samtaledagar med de ortodoxa och österländska kyrkorna i Sverige 3.-4. oktober 2008
2	31.10.2008	Referat fra bispemøte i Viborg 291008
3	14.10.2008	Arbeitsergebnisse der 6. Tagung der 10. Generalsynode der Vereinigten Evangelisch-Lutherischen Kirche Deutschlands vom 11. bis 14. Oktober 2008 in Zwickau
4	05.11.2008	Oppsummeringsreferat - Religions- og livssynslederforum 28. oktober 2008

Vedtak

Referatsakene ble tatt til etterretning.

BM 03/09 Bispemøtets arbeidsform og presesfunksjon

Saksdokumenter:

Bispemøtets arbeidsform med særlig vekt på presesfunksjonen - utredning
Notat til statsråd Trond Giske, 16. desember 2008

Sammendrag

Bispemøtet har ved flere anledninger drøftet Bispemøtets arbeidsform og balansen mellom det kongregasjonale, synodale og episkopale element i vår kirkeordning, herunder også funksjonen som Bispemøtets preses.

På bispemøtet i mars 2008 ble det nedsatt en arbeidsgruppe til å utrede hvordan presesfunksjonen kan styrkes og Bispemøtets arbeidsform videreutvikles.

En foreløpig versjon av arbeidsgruppens utredning ble behandlet på bispemøtet 2.-7. oktober 2008.

Kirkemøtet 2008 gjorde følgende vedtak (pkt II 3. i sak KM 12/08):

”Kirkemøtet viser til at oppgaven som preses er så arbeidskrevende at både bispetjenesten i eget bispedømme og selve presesfunksjonen blir skadelidende.

Kirkemøtet ser derfor et sterkt behov for å styrke vilkårene for utøvelsen av presesfunksjonen. Dette vil også bidra til å ivareta balansen mellom embete og råd når antallet leke medlemmer av bispedømmeråd/Kirkemøte økes.

Kirkemøtet vil på denne bakgrunn gi uttrykk for støtte til forslag om å styrke

rammebetingelsene for utøvelse av vervet som Bispemøtets preses, der også opprettelse av et 12. bispeembete vurderes.”

Arbeidsgruppen har nå avsluttet sitt arbeid. Det vises til betenkningen.

Preses, visepreses og generalsekretær hadde et møte med statsråd Trond Giske 16. desember 2008, hvor arbeidsgruppens forslag vedrørende styrking av presesfunksjonen ble presentert på bakgrunn av Kirkemøtets vedtak.

Bispemøtets arbeidsform

Bispemøtet har over tid vært opptatt av en videreutvikling av Bispemøtets arbeidsform for å styrke biskopenes tjeneste i sine respektive bispedømmer og tydeliggjøre biskopenes stemme og rolle i det nasjonale kirkestyre og i det offentlige rom.

Bispemøtet nedsatte i mars 2008 (Sak BM 18/08) en arbeidsgruppe for å utrede disse spørsmålene.

Arbeidsgruppen har trukket fram en rekke viktige perspektiver på Bispemøtets arbeids- og funksjonsmåte inklusive spørsmålet om kollegialitet og konsensus, om plenumsmøtenes hyppighet og profil og om arbeidsutvalgets rolle og behovet for styrking av Bispemøtets sekretariat. Ett hovedspørsmål i utredningen dreier seg om presesfunksjonen.

Presesfunksjonen

Bispemøtet har ved flere anledninger drøftet presesfunksjonen. Det er en klar og entydig erfaring at presesfunksjonen medfører en merbelastning av et slikt omfang at det går utover både bispetjenesten regionalt og presesoppgavene. Presesfunksjonen har vist seg å være en for stor belastning for den biskop som til enhver tid innehar denne oppgaven ved siden av sin vanlige bispegjerning. Bispemøtet konstaterer at Den norske kirkes sentrale ledelse de siste årene er styrket, med de krav det medfører til biskoppelig deltakelse i henhold til vår kirkes struktur. Demokratiutvalget pekte i sin utredning på det samme (pkt 5.3). Det vises også til Kirkemøtets enstemmige vedtak i sak KM 12/08, hvor man ser et ”sterkt behov for å styrke vilkårene for utøvelse av presesfunksjonen”.

Bispemøtet har drøftet tre mulige modeller: 1) utvikling av nåværende ordning hvor preses velges uavhengig av regionalplassering med styrking av støttefunksjoner i vedkommende bispedømme, 2) tilbake til gammel ordning med presesfunksjonen knyttet til et fast bispedømme med tilsvarende styrking av støttefunksjoner og 3) opprettelsen av et nytt bispeembete med presesfunksjonen som hovedoppgave.

Vedtak

1. Bispemøtet vil legge de generelle synspunktene og de konkrete forslag til profilering av de tre årlige plenumsmøtene til grunn for sitt videre arbeid, jfr. utredningen s. 19.
2. For å styrke rammene for utøvelsen av presesfunksjonen med de oppgaver som i dag tilligger denne, anbefaler Bispemøtet at det opprettes et nytt bispeembete med presesfunksjonen som hovedoppgave.

3. Bispemøtet vil understreke at en slik utvikling av presesfunksjonen ikke betyr endrede relasjoner mellom biskopene eller en svekkelse av den enkelte biskops regionale myndighet og ansvar.
4. Forutsetning for en slik ordning er at også dette bispeembete skal ha sin forankring i en konkret tilsynstjeneste. Dette kan gjøres uten at det opprettes et nytt bispedømme. Bispemøtet viser i denne sammenheng til ordninger i andre kirker.
5. Bispemøtet vil peke på det ønskelige i at det nye presesembetet er på plass i god tid før 2013. Målet må være at en ved det ordinære presesvalget i 2010 kan foreta et overgangvalg etter gjeldende regler, men med funksjon etter ny ordning. Det vil bety at preses tiltrer det nye embetet og det velges ny biskop i det bispedømmet preses forlater.
6. Det er mange viktige spørsmål som må utredes nærmere. Flere slike spørsmål er tatt opp i utredningen og har vært drøftet i Bispemøtet.
7. Bispemøtet ber Kultur- og kirkedepartementet ta initiativ til å etablere et tolvte bispeembete i Den norske kirke med presesfunksjonen som hovedoppgave. Bispemøtet ber om at det stilles ressurser til rådighet slik at Bispemøtet kan utrede nødvendige spørsmål i samvirke med andre kirkelige instanser.

Protokolltilførsel fra biskop Tor Singsaas:

Nidaros biskop er uenig i at utredningen alt nå knytter presesfunksjonen til et bestemt bispedømme og sted. Utredningen behandler i for liten grad den symbolfunksjonen som vil kunne bli knyttet til en fast preses i Den norske kirke.

BM 04/09 Diakonitjenesten og det ordinerte embete

Saksdokumenter:

Kirkens tjenestemønster, notat fra Olav Skjevesland av 13. januar 2008
En flerdimensjonal ordinert tjeneste, 23. april 2008

Sammendrag

Kirkemøtet har bedt om å få spørsmålet om diakonitjenestens forhold til det ordinerte embete til behandling, jf vedtak i sak KM 08/04. Det ble opprinnelig bedt om at saken skulle tas opp i 2007, men den er altså foreløpig utsatt to ganger. I mellomtiden har et utvalg ledet av sokneprest Svein Malmbekk arbeidet med et bakgrunnsnotat til saksfremlegget. Utvalget avga sin innstilling 23. april 2008.

Saken vil kunne tas opp til behandling på Kirkemøtet i 2009. Bispemøtet er bedt om å gi en foreløpig vurdering.

Sakens forhistorie

Det vises til Skjeveslands notat.

Da Kirkemøtet behandlet utredningen ”Embete i Den norske kirke” (Skjevesland-utvalget) i 2001, ble det gjort vedtak om å utrede diakontjenesten nærmere, slik også Bispemøtet hadde anbefalt (BM 18/01).

Kirkerådets saksforberedende utredning om diakontjenesten ble drøftet i Bispemøtet flere ganger i 2004, jf BM 13/04, BM 23/04 og BM 32/04. Bispemøtet gav sin tilslutning til ”den retning som saksutredningen beskriver for en videre tenkning om diakontjenesten i Den norske kirke” (BM 23/04).

Protokollatet i BM 32/04 er relativt fyldig med sine seks sider. Foranledningen er Kirkerådets forslag til vedtak for Kirkemøtet, hvor det i pkt 1 heter at ”Kirkemøtet mener at diakontjenesten kan forstås som en del av den ordinerte tjenesten i Den norske kirke.”

Bispemøtets presiserer i vedtaket hvordan de forstår formuleringen: ”...diakontjenesten kan forstås som en del av den ordinerte tjenesten...”.

”Når det i forslaget heter at ”diakontjenesten *kan* (vår utheving) forstås som en del av den ordinerte tjenesten i Den norske kirke”, forstår Bispemøtet denne formuleringen slik at denne forståelse anses som *forenlig med vår kirkes læregrunnlag*.

Den forståelse av diakontjenesten som foreslås, fremmes altså som en *mulig* forståelse, ikke som en *nødvendig* forståelse av denne tjenesten.”

Uttalelsen hevder videre at kirken ”har frihet til å organisere det kirkelige embete slik det best tjener evangeliet”, og at man anser ”diakontjenesten som en dimensjon ved formidlingen av evangeliet om Jesus Kristus. Dette gir grunnlag for å forstå diakontjenesten som en del av den ordinerte tjeneste i kirken.”

Vedtaket konkluderer med å anbefale Kirkemøtet å vedta det fremlagte forslag.

Kirkemøtet 2004

Komiteen skriver i sine merknader om forståelsen av vedtakets punkt 1:

”Komiteen ønsker å understreke at ”kan” ikke betyr ”må” eller ”skal”. Utredningen som må komme i etterkant av årets Kirkemøte vil så danne grunnlag for den videre vurdering av hvordan det er tjenlig for Den norske kirke å tilrettelegge tjenestestrukturen. Det vedtaket Kirkemøtet nå inviteres til, er ikke endelig når det gjelder om det i 2007 skal innføres ordninger som innebærer at diakontjenesten er en del av den ordinerte tjenesten. Nivået på årets vedtak innebærer en avklaring av at det er teologisk legitimt å forstå diakontjenesten som en del av den ordinerte tjenesten. I neste omgang skal det så utredes om det er tjenlig og om man i 2007 skal vedta en ordning som bygger på en slik forståelse.”

Videre refererer komiteen med tilslutning formuleringene i Bispemøtets vedtak i sak BM 32/04 om forståelsen av ordet ”kan” i pkt 1.

Komiteen ønsker derfor å tydeliggjøre denne presiseringen i vedtaksforslaget, og endrer pkt en til (endring i kursiv):

”Kirkemøtet mener at diakontjenesten *teologisk* kan forstås som en del av den ordinerte tjenesten i Den norske kirke, jfr. BM 32/04.”

Dette ble også en sentral formulering i Kirkemøtets endelige vedtak.

Kirkemøtet gjorde følgende samlede vedtak i sak KM 08/04:

1. Kirkemøtet mener at diakontjenesten teologisk kan forstås som en del av den ordinerte tjenesten i Den norske kirke, jfr. BM 32/04.
2. Kirkemøtet forutsetter at diakontjenesten videreføres som en omsorgstjeneste, og at tjenesten fortsatt er en varig tjeneste.
3. Kirkemøtet ber om at konsekvensene av å forstå diakontjenesten som en ordinert tjeneste, blir utredet med særlig tanke på følgende forhold:
 - arbeidsrettslige og kirkeordningsmessige konsekvenser
 - utforming av tjenestens innhold og organisering/tjenesteordninger
 - krav om ordinasjon ved tilsetting til diakonstillinger
 - overgang mellom ulike kirkelige tjenester
 - konsekvenser for andre stillingstyper innen kirkelig diakoni
 - konsekvenser for lokalmenighetenes styringsmuligheter
 - konsekvenser for prioritering av stillinger i kirken
4. Kirkemøtet ber om at konsekvensene for kateket- og kantortjenesten av å tilrettelegge den ordinerte tjeneste som en flerdimensjonal tjeneste avklares nærmere. Det er nødvendig at disse tjenester avklares og styrkes som nødvendige tjenester i Den norske kirke.
5. Kirkemøtet ber om at eventuelle konsekvenser for preste- og bispetjenesten av å tilrettelegge den ordinerte tjeneste som en flerdimensjonal tjeneste, avklares nærmere.
6. Kirkemøtet ber om at endringer i ordinasjons- og vigslingsliturgiene utredes til Kirkemøtet i 2008.
7. Kirkemøtet ber om å få sakene omtalt under vedtakspunkt 3,4 og 5 tilbake i 2007.

Etter Kirkemøtet 2004

Kirkerådet klarte ikke å forberede saken til ny behandling i 2007, og ønsket å utsette saken til 2008. Bispemøtet ble bedt om å ta stilling til en eventuell utsettelse, men ville ikke ta stilling til noen fremdriftsplan. I sak BM AU 07/06 heter det bl.a.

”Kirkemøtet ber (...) om at prinsippvedtaket i vedtakspunkt 1 (integrasjon av diakontjenesten i den ordinerte tjeneste som teologisk mulig), med de tilhørende premisser i vedtakspunkt 2 (diakontjenesten som en karitativ og varig tjeneste), blir konsekvensutredet”.

”Bispemøtet vil anbefale at Kirkerådet nedsetter en utredningsgruppe (...) (som) bør utrede spørsmålene under sak KM 08/04 vedtakspunkt 3-6 som en samlet helhet”.

Utredningsgruppen, som ble ledet av sokneprest Svein Malmbekk, avga sin innstilling 23. april 2008. Den har et flertall og et mindretall, men hele utvalget går inn for å ordinere diakoner til det kirkelige embetet. Flertallet går også inn for å ordinere andre tjenestegrupper til det kirkelige embetet.

Bispemøtet fikk seg forelagt innstillingen, og saken ble behandlet i Bispemøtets arbeidsutvalg 2. juni 2008.

Arbeidsutvalget gjorde følgende vedtak, sak BM/AU 34/08:

”Utredningen bygger på en bestemt tolkning av Kirkemøtets vedtak i sak 08/04 som Bispemøtet finner problematisk. Av den grunn blir helt vesentlige problemstillinger knyttet til tjenligheten og ønskeligheten av en utvidet embetsstruktur ikke drøftet.

Utredningen gir derfor ikke et tilstrekkelig grunnlag for å ta beslutning om ordinasjon til det kirkelige embete skal omfatte flere tjenestegrupper enn prestene.”

Arbeidsutvalget så det slik at utredningsgruppen i stor grad overså den presisering av vedtakets pkt 1 (...teologisk kan...) med den følge at spørsmålet om tjenligheten og ønskeligheten av å strukturere embetet på en slik måte ikke fikk en tilstrekkelig behandling. Utredningen fremstår som en ren konsekvensutredning gitt at diakoner, og evt andre tjenestegrupper, ordineres.

Bl.a. på bakgrunn av Bispemøtets resepsjon av utredningen valgte Kirkerådet å utsette behandling i Kirkemøtet.

Vedtak

Bispemøtet har drøftet diakonitjenesten og det ordinerte embetet.

De ulike tjenestegruppene i kirken bidrar til å realisere kirkens oppdrag.

Det er nødvendig at disse gis en tydelig forankring i den kirkelige struktur innenfor rammen av en avklart embetsforståelse.

Bispemøtet vil derfor ta initiativ til en konsultasjon om disse spørsmålene.

Reformer og nytt planverk gir ytterligere grunner til å arbeide med de ulike tjenestegrupper arbeid og plass i den kirkelige struktur.

BM 05/09 Gudstjenestereformen

Saksdokumenter:

Høringsinstanser - Reform av kirkens gudstjenesteliv
--

Hvordan prøver vi den nye ordningen?

Gamle kirkerom for ny liturgi

Notat fra Kirkerådet 13.01.2009

Sammendrag

Forslag til nytt liturgisk materiale er nå ute på høring med frist 15. september 2009. Biskopene er blant høringsinstansene.

Dokumenter i høringsprosessen:

- Høringsnotat
- Liturgi. Forslag til ny ordning for hovedgudstjeneste
- Dåpsliturgi og høringsdokument
- Forslag til ny tekstbok
- Salmebok 2008
- Gamle kirkerom for ny liturgi (ikke trykket)

Det er utarbeidet et skjema med spørsmål for to kategorier høringsinstanser. Den første kategorien er det som kalles ordinære høringsinstanser (biskoper, bispedømmeråd, fakulteter og høyskoler, organisasjoner, institusjoner og kirkesamfunn). Den andre kategorien er de om lag 100 høringsmenighetene som er valgt ut. Spørreskjemaet blir nå bearbeidet og justert. Ny versjon kommer i løpet av januar.

Kirkerådet har også offentliggjort en veiledning til hvordan menighetene, både de som er forsøksmenigheter så vel som de øvrige, kan prøve ut materialet.

Prostene vil ha en koordinerende og støttende rolle lokalt. Det er viktig at biskopen og prostene i fellesskap drøfter høringssituasjonen fortløpende.

Reformen reiser et behov for kompetanse. Det er viktig å avklare eksisterende kompetanse i prostiene og bispedømmet, for eksempel hvem som har gjennomført LIV-kurs eller annen videreutdanning i liturgi. Kompetansrådet planlegger nye kurs for lokale ressurspersoner. Kirkerådet vil be prostene utpeke lokale ressurspersoner med tanke på kursing av personell i prostiet.

Vedtak

Saken ble utsatt til neste møte.

BM 06/09 Kommunikasjonsstrategi

Saksdokumenter:

Kommunikasjonsstrategi for Bispemøtet (utkast pr 13. januar 2009)

Visjonsdokument for Dnk - I Kristus, nær livet
--

Sammendrag

Behovet for en medie- og kommunikasjonsstrategi har vært drøftet i arbeidsutvalget og i Bispemøtet, jf sak BM 30/08. Det ble vedtatt å utarbeide en medie- og kommunikasjonsstrategi for Bispemøtet med tanke på å fremme biskopenes og Bispemøtets synlighet i medieoffentligheten, koordinere medieopptredener, og bidra til at biskopene kan respondere raskere på aktuelle saker i kirke og samfunn.

Kirkemøtet 2006 vedtok en kommunikasjonsplattform for Den norske kirke. Det ble samtidig vedtatt at sentralkirkelige organer skulle utarbeide kommunikasjonsstrategier på grunnlag av kommunikasjonsplattformen.

Kirkerådet har tilsatt en kommunikasjonsrådgiver som tiltrådte høsten 2008. Det er berammet et møte ultimo januar hvor Bispemøtet og Kirkerådet skal drøfte hvordan denne stillingsressursen kan brukes på best mulig måte. Det er viktig at Bispemøtet i møtet kan gi uttrykk for konkrete forventninger og klare anbefalinger, og det er avgjørende at disse igjen er forankret i biskopenes behov og vurderinger.

Vedtak

Saken utsettes til neste møte.

BM 07/09 Møte med Kirkerådet

Sammendrag

Bispemøtet ønsker å styrke og videreutvikle den systematiske samhandlingen med Kirkerådet. I den forbindelse er Kirkerådets direktør invitert til en samtale med et samlet bispekollegium.

Det var satt opp følgende punkter for samtalen:

- 1) Kirkemøtet 2008 og 2009
- 2) Reformarbeidet – status og utfordringer
 - a. Liturgireformen
 - b. Demokratireformen
 - c. Trosopplæringsreformen
- 3) Eventuelt

Vedtak

Samtalen ble tatt til etterretning.

BM 08/09 Møteplan (inkl. overblikk/utsyn over 2009)

2009

Bispemøte 27.-28. januar, Tønsberg

SKR 25.-26. februar

MKR 25.-26. februar

Bispemøtets arbeidsutvalg 27. februar

KR 5.-6. mars

Bispemøte 30. mars – 2. april

Bispemøtets arbeidsutvalg 6. mai

SKR 13.-14. mai

MKR 13.-14. mai

KR 27.-28. mai

Ungdommens kirkemøte 22.-24. juni

Bispemøte 24.-25. juni

Bispemøtets arbeidsutvalg 9. september

SKR 9.-10. september

MKR 9.-10. september

KR 17.-18. september, evt. også 16. sept.

Bispemøte 1.-6. oktober
Kirkemøtet 16.-21. november, Tønsberg
Bispemøtets arbeidsutvalg 8.-9. desember

2010

26. – 27. januar i Fredrikstad
22. – 25. mars i Oslo
18. - 22. oktober i Oslo

2011

25. – 26. januar i Hamar
11. – 14. april i Oslo
17. - 21. oktober i Oslo

Vedtak

Møteplan for Bispemøtet ble fastsatt.

Protokoll for Bispemøtet, Oslo, 30. mars – 2. april 2009

Møtet fant sted på Voksenåsen hotell og konferansesenter.

Disse deltok i møtet:

Biskop Olav Skjevesland	Agder og Telemark, Bispemøtets preses
Biskop Helga Haugland Byfuglien	Borg, Bispemøtets visepreses
Biskop Ole Christian M. Kvarme	Oslo
Biskop Per Oskar Kjølaas	Nord-Hålogaland
Biskop Laila Riksaasen Dahl	Tunsberg
Biskop Solveig Fiske	Hamar
Biskop Tor Berger Jørgensen	Sør-Hålogaland
Biskop Ingeborg Midttømme	Møre
Biskop Tor Singaas	Nidaros
Biskop Ernst Baasland	Stavanger
Biskop Halvor Nordhaug	Bjørgvin

Møtet ble ledet av Bispemøtets preses, Olav Skjevesland.

Generalsekretær Christofer Solbakken var sekretær for møtet.

Saksliste

BM 09/09	Orienteringssaker	20
BM 10/09	Referatsaker	20
BM 11/09	Diakontjenesten og det ordinerte embete	21
BM 12/09	Biskopens kallsbrev/tjenestebrev - TOB §9	24
BM 13/09	Plan for trosopplæring	27
BM 14/09	Prosten og prostetjenesten	28
BM 15/09	Gudstjenestereformen	28
BM 16/09	Kommunikasjonsstrategi	29
BM 17/09	Studiepermisjon m.v. for biskoper	30
BM 18/09	Påskehilsen til menighetene	30
BM 19/09	Møte med kirkestatsråden	31
BM 20/09	Møteplan	31
BM 21/09	Særskilte prekentekster 2010-2011	33
BM 22/09	Uttalelser	33

BM 09/09 Orienteringssaker

1. Kirkelige konsekvenser av ny ekteskapslov
2. Henvendelse fra Carissimi
3. Vigsling av kirkegård
4. Kirkelig medvirkning ved spredning av aske
5. Prestetjenesten i helsevesenet
6. Skaperverk og bærekraft
7. Fra arbeidet i Samisk kirkeråd
8. Samlivsordninger og prestedtjeneste
9. Bispemøtets arbeidsgrupper (menneskesyn, visitas, presesfunksjon)
10. Arbeidsveilederutdanningen
11. KIFOs rapport om rekruttering til prestedtjeneste

Vedtak:

Orienteringssakene ble tatt til etterretning.

BM 10/09 Referatsaker

Nr	Tittel
1	KNs representantskapsmøte protokoll mai 2008
2	Kirkerådet protokoll september 2008
3	Kirkerådet protokoll november 2008
4	KISP referat september 2008
5	KUIs prosjektkomite protokoll september 2008
6	KUIs prosjektkomite protokoll november 2008
7	Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) referat september 2008
8	Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) referat november 2008
9	Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) referat fra Rådsmøte om strategi- og arbeidsplan januar 2009
10	Nådens fellesskap referat desember 2008
11	Nasjonalkomiteen for LVF protokoll desember 2008
12	Kontaktgruppa mellom Islamsk Råd Norge (IRN) og Mellomkirkelig råd (MKR) protokoll november 2008
13	Katolsk-luthersk samtalegruppe (KATLUSA) protokoll desember 2008
14	Teologisk nemnd protokoll desember 2008
15	Norges kristne råd protokoll oktober 2008
16	Mellomkirkelig råd sak 15/09 Assembly Planning Committee
17	Mellomkirkelig råd protokoll februar 2009
18	Committee for Relations with Muslims in Europe (CRME)

Vedtak:

Referatsakene ble tatt til etterretning.

BM 11/09 Diakontjenesten og det ordinerte embete

Kirkemøtet har bedt om å få spørsmålet om diakontjenestens forhold til det ordinerte embete til behandling, jf vedtak i sak KM 08/04. Det ble opprinnelig bedt om at saken skulle tas opp i 2007, men den er altså foreløpig utsatt to ganger. I mellomtiden har et utvalg ledet av sokneprest Svein Malmbekk arbeidet med et bakgrunnsnotat til saksfremlegget. Utvalget avga sin innstilling 23. april 2008.

Saken vil kunne tas opp til behandling på Kirkemøtet i 2009. Bispemøtet er bedt om å gi en foreløpig vurdering.

Sakens forhistorie

Da Kirkemøtet behandlet utredningen ”Embete i Den norske kirke” (Skjevesland-utvalget) i 2001, ble det gjort vedtak om å utrede diakontjenesten nærmere, slik også Bispemøtet hadde anbefalt (BM 18/01).

Kirkerådets saksforberedende utredning om diakontjenesten ble drøftet i Bispemøtet flere ganger i 2004, jf BM 13/04, BM 23/04 og BM 32/04. Bispemøtet gav sin tilslutning til ”den retning som saksutredningen beskriver for en videre tenkning om diakontjenesten i Den norske kirke” (BM 23/04).

Protokollatet i BM 32/04 er relativt fyldig med sine seks sider. Foranledningen er Kirkerådets forslag til vedtak for Kirkemøtet, hvor det i pkt 1 heter at ”Kirkemøtet mener at diakontjenesten kan forstås som en del av den ordinerte tjenesten i Den norske kirke.”

Bispemøtets presiserer i vedtaket hvordan de forstår formuleringen: ”...diakontjenesten kan forstås som en del av den ordinerte tjenesten...”.

”Når det i forslaget heter at ”diakontjenesten *kan* (vår utheving) forstås som en del av den ordinerte tjenesten i Den norske kirke”, forstår Bispemøtet denne formuleringen slik at denne forståelse anses som *forenlig med vår kirkes læregrunnlag*.

Den forståelse av diakontjenesten som foreslås, fremmes altså som en *mulig* forståelse, ikke som en *nødvendig* forståelse av denne tjenesten.”

Uttalelsen hevder videre at kirken ”har frihet til å organisere det kirkelige embete slik det best tjener evangeliet”, og at man anser ”diakontjenesten som en dimensjon ved formidlingen av evangeliet om Jesus Kristus. Dette gir grunnlag for å forstå diakontjenesten som en del av den ordinerte tjeneste i kirken.”

Vedtaket konkluderer med å anbefale Kirkemøtet å vedta det fremlagte forslag.

Kirkemøtet 2004

Komiteen skriver i sine merknader om forståelsen av vedtakets punkt 1:

”Komiteen ønsker å understreke at ”kan” ikke betyr ”må” eller ”skal”. Utredningen som må komme i etterkant av årets Kirkemøte vil så danne grunnlag for den videre vurdering av hvordan det er tjenlig for Den norske kirke å tilrettelegge

tjenestestrukturen. Det vedtaket Kirkemøtet nå inviteres til, er ikke endelig når det gjelder om det i 2007 skal innføres ordninger som innebærer at diakontjenesten er en del av den ordinerte tjenesten. Nivået på årets vedtak innebærer en avklaring av at det er teologisk legitimt å forstå diakontjenesten som en del av den ordinerte tjenesten. I neste omgang skal det så utredes om det er tjenlig og om man i 2007 skal vedta en ordning som bygger på en slik forståelse.”

Videre refererer komiteen med tilslutning formuleringene i Bispemøtets vedtak i sak BM 32/04 om forståelsen av ordet ”kan” i pkt 1.

Komiteen ønsker derfor å tydeliggjøre denne presiseringen i vedtaksforslaget, og endrer pkt en til (endring i kursiv):

”Kirkemøtet mener at diakontjenesten *teologisk* kan forstås som en del av den ordinerte tjenesten i Den norske kirke, jfr. BM 32/04.”

Dette blir også Kirkemøtets endelige vedtak.

Kirkemøtet gjorde følgende vedtak i sak KM 08/04:

8. Kirkemøtet mener at diakontjenesten teologisk kan forstås som en del av den ordinerte tjenesten i Den norske kirke, jfr. BM 32/04.
9. Kirkemøtet forutsetter at diakontjenesten videreføres som en omsorgstjeneste, og at tjenesten fortsatt er en varig tjeneste.
10. Kirkemøtet ber om at konsekvensene av å forstå diakontjenesten som en ordinert tjeneste, blir utredet med særlig tanke på følgende forhold:
 - arbeidsrettslige og kirkeordningsmessige konsekvenser
 - utforming av tjenestens innhold og organisering/tjenesteordninger
 - krav om ordinasjon ved tilsetting til diakonstillinger
 - overgang mellom ulike kirkelige tjenester
 - konsekvenser for andre stillingstyper innen kirkelig diakoni
 - konsekvenser for lokalmenighetenes styringsmuligheter
 - konsekvenser for prioritering av stillinger i kirken
11. Kirkemøtet ber om at konsekvensene for kateket- og kantortjenesten av å tilrettelegge den ordinerte tjeneste som en flerdimensjonal tjeneste avklares nærmere. Det er nødvendig at disse tjenester avklares og styrkes som nødvendige tjenester i Den norske kirke.
12. Kirkemøtet ber om at eventuelle konsekvenser for preste- og bispetjenesten av å tilrettelegge den ordinerte tjeneste som en flerdimensjonal tjeneste, avklares nærmere.
13. Kirkemøtet ber om at endringer i ordinasjons- og vigslingsliturgiene utredes til Kirkemøtet i 2008.
14. Kirkemøtet ber om å få sakene omtalt under vedtakspunkt 3,4 og 5 tilbake i 2007.

Etter Kirkemøtet 2004

Kirkerådet klarte ikke å forberede saken til ny behandling i 2007, og ønsket å utsette saken til 2008. Bispemøtet ble bedt om å ta stilling til en eventuell utsettelse, men ville ikke ta stilling til noen fremdriftsplan. I sak BM AU 07/06 heter det bl.a.

”Kirkemøtet ber (...) om at prinsippvedtaket i vedtakspunkt 1 (integrasjon av diakontjenesten i den ordinerte tjeneste som teologisk mulig), med de tilhørende premisser i vedtakspunkt 2 (diakontjenesten som en karitativ og varig tjeneste), blir konsekvensutredet”.

”Bispemøtet vil anbefale at Kirkerådet nedsetter en utredningsgruppe (...) (som) bør utrede spørsmålene under sak KM 08/04 vedtakspunkt 3-6 som en samlet helhet”.

Utredningsgruppen, som ble ledet av sokneprest Svein Malmbekk, avga sin innstilling 23. april 2008. Den har et flertall og et mindretall, men hele utvalget går inn for å ordinere diakoner til det kirkelige embetet. Flertallet går også inn for å ordinere andre tjenestegrupper til det kirkelige embetet.

Bispemøtet fikk seg forelagt innstillingen, og saken ble behandlet i Bispemøtets arbeidsutvalg 2. juni 2008.

Arbeidsutvalget gjorde følgende vedtak, sak BM/AU 34/08:

”Utredningen bygger på en bestemt tolkning av Kirkemøtets vedtak i sak 08/04 som Bispemøtet finner problematisk. Av den grunn blir helt vesentlige problemstillinger knyttet til tjenligheten og ønskeligheten av en utvidet embetsstruktur ikke drøftet. Utredningen gir derfor ikke et tilstrekkelig grunnlag for å ta beslutning om ordinasjon til det kirkelige embete skal omfatte flere tjenestegrupper enn prestene.”

Arbeidsutvalget så det slik at utredningsgruppen i stor grad overså den presisering av vedtakets pkt 1 (...teologisk kan...) med den følge at spørsmålet om tjenligheten og ønskeligheten av å strukturere embetet på en slik måte ikke fikk en tilstrekkelig behandling. Utredningen fremstår som en ren konsekvensutredning gitt at diakoner, og evt andre tjenestegrupper, ordineres.

Bl.a. på bakgrunn av Bispemøtets resepsjon av utredningen valgte Kirkerådet å utsette behandling i Kirkemøtet.

Bispemøtet gjorde i januar 2009 (Sak BM 04/09) følgende vedtak:

”Bispemøtet har drøftet diakonitjenetsen og det ordinerte embetet. De ulike tjenestegruppene i kirken bidrar til å realisere kirkens oppdrag. Det er nødvendig at disse gis en tydelig forankring i den kirkelige struktur i rammen av en avklart embetsforståelse.

Bispemøtet vil derfor ta initiativ til en konsultasjon om disse spørsmålene. Reformen og nytt planverk gir ytterligere grunner til å arbeide med de ulike tjenestegrupper arbeid og plass i den kirkelige struktur.”

Under møtet ble det gjennomført en konsultasjon med følgende program:

0900 Velkommen – dagens tema, arbeidsmåte, målsetning
Olav Skjevesland

0915 Innledning – Diakoni, embete, ekklesiologi
Harald Hegstad
Trond Skard Dokka

1000 Pause

1015 Innledning – praktisk menighetsliv: oppgavefordeling, samarbeid, verdsetting, synlighet

Ola Smeplass – Diakonforbundet
Gunnar Mindestrømmen - Presteforeningne
Harald Skarsaune – Kateketforeningen

1100 Samtale

1145 Oppsummering – veien videre

Frank Grimstad
Nils-Tore Andersen
Olav Skjevesland

Vedtak:

Bispemøtet har drøftet diakontjenesten og det ordinerte embetet. Som en del av behandlingen ble det avholdt en konsultasjon, hvor teologiske, ordningsmessige og praktiske hensyn ble belyst.

Den særskilte tjenesten med Ord og sakrament, slik den beskrives i art. 5 i Den augsburgske konfesjon, er i vår kirke knyttet til prestedtjenesten. Ved siden av denne er det også andre tjenester som er vesentlige for realiseringen av kirkens oppdrag.

Bispemøtet vil arbeide videre med bredden av tjenester i kirken, deres innbyrdes forhold til hverandre og deres respektive ansvarsområder, samt adgang til sakramentsforvaltningen, med sikte på en rådgivende uttalelse til Kirkerådet ifm Bispemøtet i oktober 2009.

BM 12/09 Biskopens kallsbrev/tjenestebrev - TOB §9

Det er den siste tiden reist enkelte spørsmål knyttet til forståelsen og praktiseringen av biskopens kallsbrev hhv tjenestebrev.

1. Hva er biskopens kallsbrev/tjenestebrev

For en historisk fremstilling av kollas, kallsbrev, tjenestebrev, se Oluf Kolsrud: Kollats i den Norske Kyrkja, Norvegia Sacra VI (1926).

Kallsbrevet har sin bakgrunn i kollaset. Kollas, lat. *collatio*, som kirkerettslig term betegner den akt å overdra et ledig presteembete fra den som har kallsretten (patronatsretten) til presten. I middelalderen utøvet biskopen tidvis jus patronatus, men ved reformasjonen ble det innført prestevalg. Noen steder var det, som også tidligere, privat kallsrett.

Etter reformasjonen ble brevet fra biskopen til menigheten likevel videreført. Noen kollas i den gamle og egentlige mening var dette imidlertid ikke. Biskopens brev til menigheten var et bekreftelsesbrev eller et innsettelsesbrev. Språklig ble det likevel benevnt "collats". Begrepet ble kodifisert i kirkeritualet av 1685 og i alterbøkene av 1889 og 1920. I Tjenesteordning for biskoper av 2007 brukes begrepene kallsbrev og tjenestebrev.

Kallsbrevet er altså ikke, som før, en utnevning til presteembete. Hva ligger så i biskopens kallsbrev?

Norske Lov 2-3-3 forutsetter at biskopens brev inneholder bla ”at hand er rettelig kaldet, overhørt og til Embedet ordineret at være deris Prædiker i Ordet, meddeele dennem Christi Sacramenter og dennem i deris Saligheds Sag betiene”. Pontoppidan skriver i 1757 at i kallsbrevet ”bevidnes hans Ordination og lovlige Beskikkelse, med Formaning til Menigheted at antage, elske og adlyde ham som Christi Sendebud, saa at hand uden Suk maa kunde udrette sin Gierning”.

”Kollatsen fremtrer som en bevitnelse fra den kirkelige tilsynsmyndighet om at presten oppfyller de åndelige forutsetninger som prestedtjenesten krever” (Hansson, Kirkerett, s. 74).

2. Kallsbrevets (arbeids-)rettslige status

På 1600 og 1700-tallet var det forutsatt at biskopens kallsbrev utgjorde en forutsetning (conditionalis) for at presten kunne tiltre embetet. I nyere tid er dette problematisert. Berggrav og Oftenæs diskuterte hvorvidt kallsbrevet kunne betraktes som et tjenestevilkår i materiell lovs karakter eller ikke (Kirke og Kultur 1932). I Hognestad-saken ble presten utnevnt og tiltrådte sin tjeneste, selv om biskopen i forkant hadde gjort det klart at han ikke ville gi kallsbrev.

På 1980 og 1990-tallet arbeidet Bispemøtet flere ganger med forståelsen av kallsbrevet. Det var Bispemøtets intensjon å ville styrke kallsbrevets betydning.

I dag synes det avklart at biskopens kallsbrev ikke kan forstås som kontroll eller bekreftelse av tilsettingen, og derfor heller ikke utgjør et vilkår for tilsetting eller tiltredelse.

3. Kallsbrevets kirkelige status

Kallsbrevet er i dag hverken utnevning/tilsetting eller kontroll/bekreftelse på tilsetting. Kallsbrevet er et brev fra biskop til menighet som bevitner at presten er ordinert, rettelig kallet og står under biskopens tilsyn. Samtidig anmodes menigheten om å ta vel imot presten som rettelig kalt prest.

Tjenesteordning for biskoper § 9:

”Biskopen gir kallsbrev/tjenestebrev ved tilsetting av ordinert eller vigslet person i kirkelig stilling, som bekreftelse på at vedkommende er ordinert eller vigslet, markering av biskopens tilsyn og formaning til menigheten om å ta imot den tilsatte som rett kalt tjener.”

Etter dette forstås kallsbrevet/tjenestebrevet som en bekreftelse av følgende forhold:

- ordinasjon/vigsling
- biskopens tilsyn
- tjeneste i menigheten.

Når kallsbrevet bekrefter ordinasjon, må dette forstås som en bekreftelse på at personen faktisk er ordinert. Ordinasjonen er en engangshendelse, og kallsbrevet kan neppe tolkes som en fornyelse av ordinasjonsfullmakten. Dersom biskopen mener at en ordinert ikke lenger kan gjøre prestedtjeneste, foreligger det andre prosedyrer for å løse en person fra ordinasjonsforpliktelsen.

Kallsbrevet markerer biskopens tilsyn. Dette er vår kirkes orden. Det vises til spørsmålet om tilsynsfrasingelse fra prest. Bispemøtet har markert at dette ikke er mulig på annen måte enn å

si opp sin stilling. På samme måte kan en biskop ikke unndra seg sitt ansvar og sin plikt til å føre tilsyn med kirkelige tjenestemenn.

Formaningen til menigheten bygger på de to foregående faktorer, og viser for øvrig til det felles ansvar for menighetens liv som både prest og menighet har.

4. Har biskopen plikt til å gi kallsbrev/tjenestebrev

Diskusjonen de siste årene har i stor grad dreid seg om i hvilken grad biskopen har plikt til å utstede kallsbrev, og hva det innebærer at biskopen ikke gir kallsbrev.

I sak BM 9/88 heter det at det har vært

”Bispemøtets intensjon å styrke kollasen. Gjennom en felles forståelse av kollasen som det siste ledd i den kirkelige kallsprosedyre har samtlige biskoper sett seg i stand til å utstede kollas til prester uansett om de er kvinner eller menn.

Etter Bispemøtets oppfatning vil en eventuell kollasnektelse i dagens kirkeordning bare kunne tenkes i saker der det gjelder grunnleggende spørsmål om lære eller livsførsel”.

Når Bispemøtet her fremhevet kallsbrevet som ”det siste ledd i den kirkelige kallsprosedyre” antydes samtidig at biskopen rutinemessig utsteder kallsbrev. Samtidig åpnes det for at biskopen i enkelte tilfeller kan nekte å gi kallsbrev. Blant biskopene i 1988 var det enkelte som ikke kunne akseptere kvinners prestatjeneste. Bispemøtet vedtok likevel enstemmig at kallsbrev burde utstedes og ville bli utstedt. Ulikt syn på kvinners adgang til prestatjenesten gav altså ikke grunnlag for å nekte å gi kollas.

Spørsmålet nå er om man vil kunne forholde seg til homofile i partnerskap/ekteskap på samme måte, eller om man vil henføre dette til ”grunnleggende spørsmål om lære eller livsførsel”.

Ti år senere, i sak BM 10/98 treffes følgende vedtak:

”1. Det er biskopen som bør utferdige og undertegne alle tjenestebrev i kraft av sitt tilsynsansvar.

2. Tjenestebrev utferdiges til kirkelig tilsatte med ledende, forkynnende, undervisende og/eller liturgiske funksjoner.

3. Tjenestebrev kan holdes tilbake om biskopen finner at liv og lære er i strid med Guds ord og kirkens orden.

4. For å skille brevene fra hverandre, benevnes brev til vigslede medarbeidere **KALLSBREV. TJENESTEBREV** utferdiges til medarbeidere som ikke er vigslet.”

I Tjenesteordning for biskoper § 9 heter det at ”Biskopen gir kallsbrev/tjenestebrev ...”. Presens indikativ form antyder at dette er å forstå som en normal prosedyre, og at dette skjer nærmest rutinemessig. Formuleringen kan tolkes som en tjenesteplikt. Det vil antakelig være å strekke det noe.

På bakgrunn av den etablerte forståelsen av hva kallsbrevet er i kirkelig og rettslig forstand, samt formuleringen i biskopens tjenesteordning, vil det i utgangspunktet ikke være naturlig å ikke gi kallsbrev/tjenestebrev.

5. Hvem mottar kallsbrev/tjenestebrev?

Bispemøtet vedtok i sak 10/98:

”4. For å skille brevene fra hverandre, benevnes brev til vigslede medarbeidere KALLSBREV. TJENESTEBREV utferdiges til medarbeidere som ikke er vigsllet.”

En gjennomgang av foreliggende brev viser at dette ikke er helt konsekvent fulgt opp. Kallsbrev brukes gjennomgående om brev til prester. Tjenestebrev brukes i stor grad om brev til vigslede utenom prester. Noen gir også brev til andre medarbeidere, som da har litt varierende benevnelse (tjenestebrev, hilsen osv.).

Vedtak:

Bispemøtet legger til grunn at biskopens kallsbrev/tjenestebrev viderefører en viktig tradisjon i vår kirke som består i å markere biskopens tilsyn.

Kallsbrev/tjenestebrev forstås som markering av at den tilsatte er ordinert/vigsllet, rettelig kalt og står under biskopens tilsyn.

Bispemøtet vil arbeide videre med kallsbrevet/tjenestebrevets utforming, med sikte på en standardisering av brevene.

BM 13/09 Plan for trosopplæring

Plan for trosopplæring skal til behandling på Kirkemøtet 2009, og vedtas med hjemmel i Kirkeloven § 24 b. Den vil erstatte Plan for dåpsopplæring (1991) og Plan for konfirmasjonstiden (1998). Planen er utviklet på bakgrunn av det femårige forsøks- og utviklingsprosjektet ”Størst av alt” (2003-2008).

Biskopene har et særskilt ansvar for å se til at kirken lever og lærer i samsvar med skrift og bekjennelse. Det forventes derfor at biskopene har et særlig fokus på de teologiske og læremessige sidene ved planutkastet i sine uttalelser.

Bispemøtets behandling har til formål å legge til rette for at biskopene sammen kan drøfte teologiske og læremessige sider ved planen, og på den måten forberede sine respektive uttalelser.

Vedtak:

Saken ble drøftet med henblikk på biskopenes respektive høringsuttalelse

BM 14/09 Prosten og prostetjenesten

Etter at nye tjenesteordninger ble fastsatt i 2004 er prostereformen nå inne i en konsolideringsfase. Utviklingsprogram for proster (UPP) er gjennomført i alle bispedømmer.

I denne fasen kan det være grunn for Bispemøtet å drøfte situasjonen knyttet til prostetjenesten. Fra enkelte biskoper er det innmeldt at enkelte proster ikke går inn i den nye prosterollen. Dette kan være utfordrende for både prost og biskop.

Den nye prosterollen er i sterkere og tydeligere grad enn tidligere en lederrolle i den lokale kirke. I denne sammenheng er det avgjørende at prostene har et avklart forhold til sin egen lederrolle, tilgjengelige verktøy for ledelse og rutiner for rapportering til biskopen.

De prostene som har søkt og tiltrådt etter at ny tjenesteordning er trådt i kraft, må antas å være motivert til og skikket for oppgavene som følger den nye prosterollen. Blant proster som har vært lenge i tjenesten, derimot, vil det være enkelte som er mindre motivert for å gå inn i noen av de oppgavene som prostene nå skal ivareta, kanskje særlig oppgaver knyttet til utøvelsen av arbeidsgiverrollen.

Vedtak:

Spørsmålet om seniorpolitikk for proster ble drøftet, og tas opp til ny behandling i Bispemøtet høsten 2009. Spørsmål knyttet til prosten og prostetjenesten tas opp regelmessig fremover.

BM 15/09 Gudstjenestereformen

Forslag til nytt liturgisk materiale er nå ute på høring med frist 15. september 2009.

Dokumenter i høringsprosessen:

- Høringsnotat
- Liturgi. Forslag til ny ordning for hovedgudstjeneste
- Dåpsliturgi og høringsdokument
- Forslag til ny tekstbok
- Salmebok 2008
- Gamle kirkerom for ny liturgi (ikke trykket)

Det er utarbeidet et skjema med spørsmål for to kategorier høringsinstanser. Den første kategorien er det som kalles ordinære høringsinstanser (biskoper, bispedømmeråd, fakulteter og høgskoler, organisasjoner, institusjoner og kirkesamfunn). Den andre kategorien er de om lag 100 høringsmenighetene som er valgt ut.

Kirkerådet har også offentliggjort en veiledning til hvordan menighetene, både de som er forsøksmenigheter så vel som de øvrige, kan prøve ut materialet.

Prostene vil ha en koordinerende og støttende rolle lokalt. Det er viktig at biskopen og prostene i fellesskap drøfter høringssituasjonen fortløpende.

Reformen reiser et behov for kompetanse. Det er viktig å avklare eksisterende kompetanse i prostiene og bispedømmet, for eksempel hvem som har gjennomført LIV-kurs eller annen videreutdanning i liturgi.

Vedtak

Bispemøtet ser med glede på den liturgiske fornyelse som nå finner sted i vår kirke gjennom gudstjenestereformen. Denne reformen er basert på en forståelse av gudstjenesten som samlingen av Guds folk, hvor menigheter og medarbeidere gis mulighet for delaktighet på en sterkere måte. Reformen angår også liturgiinnhold, og Bispemøtet har et særlig ansvar for dette.

Vi vil i denne sammenheng peke på at gudstjenestefeiringen er et uttrykk for vår tro og bekjennelse, og gjenspeiler vår kirkes evangelisk-lutherske identitet. Vi stiller oss spørrende til at kollektbønnen er foreslått tatt bort, og at samlingsbønnene ikke angir søndagens karakter. Videre kan det synes som at salmesangens betydning i gudstjenesten er svekket. Bispemøtet vil ikke svekke prekenens betydning i gudstjenesten. Gudstjenesten må romme en muntlig utlegning av evangeliet for menigheten. Når det gjelder liturgi for dåp og nattverd, vises det til sak BM 15/08.

BM 16/09 Kommunikasjonsstrategi

Behovet for en medie- og kommunikasjonsstrategi har vært drøftet i arbeidsutvalget og i Bispemøtet, jf sak BM 30/08. Det ble vedtatt å utarbeide en medie- og kommunikasjonsstrategi for Bispemøtet med tanke på å fremme biskopenes og Bispemøtets synlighet i medieoffentligheten, koordinere medieopptredener, og bidra til at biskopene kan respondere raskere på aktuelle saker i kirke og samfunn.

Kirkemøtet 2006 vedtok en kommunikasjonsplattform for Den norske kirke. Det ble samtidig vedtatt at sentralkirkelige organer skulle utarbeide kommunikasjonsstrategier på grunnlag av kommunikasjonsplattformen.

Vedtak

Bispemøtet drøftet det fremlagte utkast til kommunikasjonsstrategi. Utkastet videreutvikles på bakgrunn av innspill som fremkom i møtet.

BM 17/09 Studiepermisjon m.v. for biskoper

Fra biskop Ingeborg Midttømme er det reist spørsmål om hvilke ordninger som gjelder for veiledning av biskop. Fra KKD er det meldt inn en anmodning om at Bispemøtet drøfter rammer og ordninger for studiepermisjon for biskoper.

Det er etablert gode ordninger for veiledning av prester, jf ABV-systemet. Det er også etablert egne ordninger for veiledning av proster. Biskopene har gjennomført et lederutviklingsprogram som nylig er avsluttet.

Det har imidlertid skjedd store endringer i bispekollegiet under dette programmet. Flere av de nylig utnevnte biskopene har derfor ikke tatt del i dette, evt bare i begrenset grad.

Det har vært en forståelse for at nye biskoper gis studiepermisjon ved starten av sin tjeneste. Det er ingen fast regulert ordning, og den har heller ikke vært gjennomført konsekvent. Det er ikke pålegg om permisjon, men søknader har alltid blitt imøtekommet.

Vedtak

1. Bispemøtet ser det som viktig at biskopene gis mulighet for å delta i regelmessig veiledning. Bispemøtet vil arbeide videre med formene for slik veiledning på bakgrunn av de innspill som fremkom i møtet. Det legges til grunn at kostnader til veiledning for biskoper dekkes av tildelingen til bispedømmerrådet.
2. Bispemøtet anser studiepermisjon som nødvendig for den enkelte biskop og et gode for kirken som helhet, og vil bidra til en ordning hvor biskopene regelmessig kan tildeles studiepermisjon.
3. Bispemøtet ber arbeidsutvalget utarbeide forslag til retningslinjer, og at saken tas opp på et senere bispemøte.

BM 18/09 Påkehilsen til menighetene

Vedtak:

Bispemøtet vil sende sin hilsen til menighetene, og ber om at hilsenen leses opp i gudstjenesten første påskedag.

**Påkebrev fra Bispemøtet til menigheter i Den norske kirke
MOT TIL Å LEVE - MOT TIL Å HANDLE**

Påskan gir oss mot til å tro, kraft til å handle og håp for vår verden. Døden er ikke det siste. Påskan er livets fest.

Fortellingen om Jesu død og oppstandelse vitner om noe som faktisk har skjedd. Mismot og frykt bredte seg blant Jesu venner da han døde. Da han sto opp, vendte motet tilbake. Jesu oppstandelse er

vårt fremtidshåp, men også en livgivende kraft her og nå. –Frykt ikke! Sa engelen ved graven. –Fred! Sa Jesus da han møtte sine venner.

Jesus ville frigjøre mennesker. Han viste omsorg for skaperverket. Uansett hva som måtte bryte ned vår jord, er kraften fra hans oppstandelse sterk nok til å gjenopprette og fornye. Påsken gir oss mot til å handle. Og det haster!

Vår jord trues av klimakrise, og vårt samfunn er rammet av finanskrisen. Lokalsamfunn berøres og arbeidsplasser trues. Fattige blir fattigere. Jesus gav de fattige håp. Han kom for å reise opp mennesker. Vi kjenner kraften av hans oppstandelse, og engasjerer oss i kampen mot fattigdom og for Guds skaperverk. Vi løfter blikket fra krisen til Kristus. Hans oppstandelse gir oss håp.

*Løftet står fast når vår fremtid er truet:
Ingen skal rive oss ut av Guds hånd.
En gang skal Gud få sin skapning tilbake.
Verden blir frigjort fra fiendens bånd.*

(Svein Ellingsen, NoS 196, 4-5)

BM 19/09 Møte med kirkestatsråden

Statssekretær Halvard Ingebrigtsen møtte Bispemøtet til samtale. Følgende punkter ble drøftet:

1. Religionspolitikk
2. Prestestillinger/økonomi/arbeidsveilederutdanning
3. Presesfunksjonen

Vedtak:

Samtalen ble tatt til etterretning.

BM 20/09 Møteplan

Vedtak:

Det fastsettes følgende møteplan for Bispemøtet. Møtedatoer for arbeidsutvalget, Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd er til orientering.

2009

Dato	Møte
6. mai	Bispemøtets arbeidsutvalg
13.-14. mai	SKR, MKR
27.-28. mai	KR
20.-24. juni	Ungdommens kirkemøte
24.-25. juni	Bispemøte
9. september	Bispemøtets arbeidsutvalg
9.-10. september	SKR, MKR
17.-18. september	KR
1.-6. oktober	Bispemøte
16.-19. november	Kirkemøte, Tønsberg
8.-9. desember	Bispemøtets arbeidsutvalg

2010

Dato	Møte
(26. – 27. januar i Fredrikstad)	uken 25. januar – 1. februar avsettes til å besøke Jerusalem og Amman (møtet 26.-27. januar utgår dersom besøket lar seg realisere)
24.- 25. februar	MKR, SKR
2. mars	Bispemøtets arbeidsutvalg
11. – 13. mars	Kirkerådet
22. – 25. mars	Bispemøte i Oslo
19.- 20. mai	MKR, SKR
25. mai	Bispemøtets arbeidsutvalg
27.-29. mai	Kirkerådet
14. juni	Bispemøtets arbeidsutvalg
15.-16. juni	Bispemøte i Oslo – ekstraordinært ifm gudstjenestereformen
28. juni-2. juli	Nordisk bispemøte i Århus
7.- 8. september	MKR, SKR
14. september	Bispemøtets arbeidsutvalg
15.-17. september	Kirkerådet
18. - 22. oktober	Bispemøte i Oslo
8. november	Bispemøtets arbeidsutvalg
14.- 21. november	Kirkemøtet
13.-14. desember	Bispemøtets arbeidsutvalg

2011

Dato	Møte
25. – 28. januar	Bispemøte i Oslo
4.-8. april	Kirkemøtet
30.-31. mai	Bispemøte i Fredrikstad
17. - 21. oktober	Bispemøte i Oslo

Sekretariatet forbereder et forslag til ny møtестruktur for Bispemøtet fra 2012, hvor det bl.a. tas hensyn til møter i arbeidsutvalget, Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd.

BM 21/09 Særskilte prekenter 2010-2011

Kirkerådet har oversendt vedtak om særskilte prekenter 2010-2011 for godkjenning i Bispemøtet.

Vedtak

Bispemøtet gir sin tilslutning til Kirkerådets vedtak.

BM 22/09 Uttalelser

Styrking av presesfunksjonen

Bispemøtet har i lengre tid arbeidet med tiltak som kan styrke rammebetingelsene for utøvelsen av vervet som Bispemøtets preses. Vi er tilfreds med at Regjeringen i Ot prp nr 34 (2008-2009) sier at de vil styrke presesfunksjonen.

Saken er nå til behandling i Stortinget. Komiteen viser til ”at en slik nyordning kan innføres uten endringer i kirkeloven dersom preses velges av og blant biskopene.” Bispemøtet tar til etterretning at Komiteen ber om at Stortinget får saken til behandling ”etter at kirken selv har tatt stilling til hvilke modeller den mener er mest aktuelle for styrking av presesfunksjonen”.

Forslaget om styrking av presesfunksjonen er lansert i en sak som handler om styrking av demokratiet i kirken (demokratireformen). Bispemøtet forventer at både Storting og Regjering lytter til hva kirkens organer uttaler om hvilke løsninger og modeller som skal velges, og på den måten tar kirkens demokrati på alvor. Lokalisering av kirkelige funksjoner handler om kirkens evne til å ivareta sine oppgaver.

Religiøs mangfold og tydelig religionspolitikk

De siste par måneders debatt om islam i Norge reiser spørsmålet: Hvordan skal vi leve sammen i et samfunn med forskjellige religioner og livssyn?

I dag er det viktig for oss som biskoper å peke på de gode relasjonene som preger forholdet mellom kristne og muslimer i vårt land. Det gjelder ikke bare på lederplan, men også i mange lokalsamfunn, ofte med kristne menigheter som pådrivere. Nå er det viktig å utvikle disse relasjonene videre og styrke kjennskapet til hverandre.

Samtidig opplever mange det radikale islam som en trussel, og muslimer har opplevd frykt for sin plass i vårt samfunn etter den siste tidens debatter. Da er det viktig å minne om at det i første rekke er muslimer selv som er offer og lider på grunn av islamittisk terror: i Midt-Østen, i Asia og Afrika. Denne situasjonen må ikke vendes mot muslimer i vårt eget land. Både muslimer, jøder og kristne i Norge har tatt og tar avstand fra ekstremisme og voldsutøvelse i Guds navn.

Vi ønsker religionsfrihet og likebehandling av trossamfunn, og at vi lærer å leve med et mangfold av religioner og livssyn. Det krever en bevisst religionspolitikk fra våre

myndigheters side. Vi oppfordrer til at den utvikles med større tydelighet og kommer både minoritetene og majoriteten i befolkningen til gode. Det vil bidra til et klima som ser verdien av gudstro og livssyn og gi rom for et utfordrende mangfold.

Religionsfrihet og ytringsfrihet er to sider av samme sak. Den kritiske debatten er nødvendig, men det må også utvikles møteplasser for den rolige og personlige samtalen som øker gjensidig kjennskap og tar bort frykt. For oss som kirke er det vesentlig å møte mennesker av annen tro med kristen nestekjærlighet og tydelighet på egen tro og tradisjon.

Bispemøtet mener at en lokal grunnordning må finne en riktig balanse mellom fleksibilitet og gjenkjennelighet. I den forbindelse bør det gjennomgås hvilke ledd som er frivillige og hvilke som er obligatoriske med sikte på at enhver gudstjenestevariant skal gi et genuint uttrykk for vår kirkes tro.

Bispemøtet drøftet også forholdet mellom gudstjenestefeiring og kirkerom. I det videre arbeid må det tas hensyn til alteret og alterringens funksjoner i ulike gudstjenester og kirkelige handlinger i forhold til både langkirke- og sentralkirkemodellen.

Bispemøtet registrerer at mye av tenkningen i materialet tar utgangspunkt i sentralkirken og har en noe ensidig fokusering på prestens orientering *versus populum*.

Bispemøtet vil drøfte gudstjenestereformen kontinuerlig frem mot endelig vedtak i Kirkemøtet. Bispemøtet finner det nødvendig å bli sterkere involvert i arbeidet med å bearbeide liturgiene etter høringens utløp. Dette kan for eksempel skje i form av en felles konsultasjon mellom Kirkerådets høringsutvalg og Bispemøtet.

Gudstjenestereformen angår hele kirken. Alle kirkelig tilsatte vil på ulike måter bli involvert. Det vil imidlertid angå prester og kantorer/organister i særlig grad. Bispemøtet finner det naturlig at biskop og prost har et særskilt ansvar i forbindelse med innføring av nye liturgier.

Liturgi uttrykker lære, og består av både tekst og musikk. Det forutsettes at hele forslaget til ny liturgi forelegges Bispemøtet etter reglene om saksbehandling i liturgisaker. Når det gjelder tidspunkt for endelig vedtak av nytt liturgisk materiale, er Bispemøtet opptatt av at vi gir oss den tid det vil kreve for at resultatet skal bli tjenlig for vår kirke.

Protokoll for Bispemøtet, Oslo, 24.-25. juni 2009

Møtet fant sted på Voksenåsen hotell og konferansesenter.

Disse deltok i møtet:

Biskop Olav Skjevesland	Agder og Telemark, Bispemøtets preses
Biskop Helga Haugland Byfuglien	Borg, Bispemøtets visepreses
Biskop Per Oskar Kjølaas	Nord-Hålogaland
Biskop Laila Riksaasen Dahl	Tunsberg
Biskop Solveig Fiske	Hamar
Biskop Tor Berger Jørgensen	Sør-Hålogaland
Biskop Ingeborg Midttømme	Møre
Biskop Tor Singaas	Nidaros
Biskop Halvor Nordhaug	Bjergvin
Fung. biskop Berit M. Andersen	Stavanger

Møtet ble ledet av Bispemøtets preses, Olav Skjevesland.

Biskop Ole Christian M. Kvarme hadde sykdomsforfall til møtet, men deltok på deler av sak 25/09.

Generalsekretær Christofer Solbakken var sekretær for møtet.

Saksliste

BM 23/09	Orienteringssaker	37
BM 24/09	Referatsaker	37
BM 25/09	Gudstjenestereformen	38
BM 26/09	Ekteskap og samliv	39
BM 27/09	Møte med statsråden	39

BM 23/09 Orienteringssaker

Det ble gitt orientering om følgende saker:

1. Arbeidet med å styrke funksjonen som Bispemøtets preses
2. Forståelsen av diakontjenesten og det kirkelige embete
3. Carissimi-gruppens markeringer
4. OVF sine preste- og bispeboliger
5. Besøk til Jerusalem og Amman 2010
6. Bispemøtets høstseminar 2009
7. Bok med adventsmeditasjoner
8. Høringssak – Likeverd, inkludering og tilrettelegging
9. Høringssak – Religiøst mangfold og militær enhet
10. Høringssak – NOU 2009: 5 Farskap og annen morskap
11. Utredning – Hva er da et menneske? Å kommunisere kirkens menneskesyn
12. Klausurtagung – VELKDs bispekonferanse 27. februar-2. mars 2010
13. Konsultasjon om gudstjenestereformen
14. Invitasjon – panelsamtale om livssynsmangfoldet
15. Samarbeid mellom Bispemøtet og Mellomkirkelig råd
16. Fornyelse av det lutherske verdensforbund – høringsdokument og Den norske kirkes svar
17. Fra arbeidet med nytt kurs for arbeidsveilederutdanning (AVU)
18. Avskjedsmarkeringer for biskop Ernst Baasland
19. Fra arbeidet i Sentralt arbeidsmiljøutvalg (SAMU)

Vedtak

Bispemøtet tok orienteringssakene til etterretning.

BM 24/09 Referatsaker

Nr Tittel

- 1 Protokoll fra Kirkerådets møte 5.-6. mars 2009
- 2 Protokoll fra Samisk kirkerådsmøte 25 - 26.02.09 i Evenskjer
- 3 Protokoll fra møte i MKR 13.-14. mai 2009 vedlagt uttalelse om Midtøsten
- 4 Bispemødereferat
- 5 Referat fra møte i "Skaperverk og bærekraft" 15. januar 2009
- 6 Referat fra møte i "Skaperverk og bærekraft" 3. april 2009
- 7 Rapport fra Tyske kirkedager
- 8 Report and recommendations from the Porvoo Conference on Diaconal ministry, April 27 - 30 2009
- 9 Representantskapsmøte i Kirkens Nødhjelp 5.-6. juni 2009

10 Utdrag fra Samisk kirkeråds møteprotokoll 13.-14.05.2009

11 Hva er da et menneske - endelig versjon - mai 2009

Vedtak

Bispemøtet tok referatsakene til etterretning.

BM 25/09 Gudstjenestereformen

Sammendrag

Forslag til nytt liturgisk materiale er til høring med frist 15. september 2009. Biskopene er blant høringsinstansene. Etter høringens utløp vil Kirkerådet bearbeide det liturgiske materialet på bakgrunn av høringsuttalelsene med tanke på fremleggelse for Kirkemøtet i 2010. Bispemøtet vil i juni 2010 behandle det endelige forslag til nytt liturgisk materiale som skal legges frem for Kirkemøtet.

Etter at høringsperioden avsluttes 15. september 2009 går det mer enn to år før de nye liturgiene trer i kraft. Kirkerådet har i brev av 29. april 2009 anmodet Bispemøtet om tilslutning til at menighetene kan velge å fortsette med sin fastsatte lokale grunnordning frem til ny ordning trer i kraft 1. søndag i advent 2011. Dette vil i så fall gjelde de utpekte høringsmenighetene, og ikke alle menighetene.

Formålet med Bispemøtets behandling nå er å gi hjelp til den høringsuttalelse som den enkelte biskop skal avgi innen 15. september 2009.

Behandlingen stykkes opp i 4 hoveddeler med hver sin saksordfører:

Tema	Saksordfører
1. Dåp	Laila Riksaasen Dahl
2. Nattverd	Halvor Nordhaug
3. Hovedgudstjeneste	Helga Haugland Byfuglien
4. Rubrikker og bestemmelser	Per Oskar Kjølaas

Vedtak

Bispemøtet gir sitt samtykke til at menigheter som er utvalgte høringsmenigheter og menigheter som har søkt biskopen om å prøve ut forsøksliturgiene kan fortsette med sin fastsatte lokale grunnordning etter høringsfristens utløp 15. september 2009 og frem mot 1. søndag i advent 2011.

BM 26/09 Ekteskap og samliv

Sammendrag

Kirkemøtets vedtak i sak 07/07 har skapt både uro og forventning; uro blant noen over endringer i kirkens syn på og forståelse av ekteskapet og samlivsordninger, og forventning blant andre om at kirken skal gå enda et skritt videre og vedta liturgiske ordninger for ekteskapsinngåelse for personer av samme kjønn.

Fra 1. januar 2009 har Norge en ekteskapslov som innebærer at to personer av samme kjønn kan inngå ekteskap. Ekteskapsloven § 16 første ledd, tredje punktum sier at ”et ekteskap er ugyldig dersom prest i Den norske kirke ikke har fulgt liturgi fastsatt av Kirkemøtet”. Loven har også nye regler for adopsjon og assistert befruktning.

Kirkerådet har i flere møter drøftet situasjonen og ulike handlingsalternativer. Kirkerådet er av den oppfatning at et eventuelt arbeid med nye liturgier forutsetter en ny gjennomtenkning av grunnleggende samlivsmessige problemstillinger.

I sak KR 29/09 har Kirkerådet gjort følgende vedtak:

1. Kirkerådet ser behovet for å klargjøre Den norske kirkes ekteskapsforståelse som luthersk kirkesamfunn, og ser at dette gjøres best i rammen av en helhetlig utredning av samlivsetikken i møte med dagens samlivsetiske virkelighet.
2. Utredningen skal være en grundig, teologisk gjennomgang av kirkens ekteskaps- og samlivsetiske forståelse.
3. Kirkerådet ber Bispemøtet om å forestå en slik utredning.

Vedtak

Saken om utredning av ekteskap og samliv tas til behandling på bispemøtet 1.-6. oktober 2009. Arbeidsutvalget forbereder saken på bakgrunn av de innspill som fremkom i møtet.

BM 27/09 Møte med statsråden

Sammendrag

Bispemøtet møtte statsråd Trond Giske til samtale.

Følgende temata ble tatt opp:

1. Arbeidet med styrking av funksjonen som Bispemøtets preses
2. Kirkens økonomiske situasjon, rekruttering til prestatjeneste m.v.
3. Religionspolitikk

Vedtak

Samtalen ble tatt til etterretning.

Protokoll for Bispemøtet

Oslo, 1.-6. oktober 2009

Møtet fant sted på Voksenåsen hotell og konferansesenter.

Til stede:

Biskop Olav Skjevesland	Agder og Telemark, preses
Biskop Helga Haugland Byfuglien	Borg, visepreses
Biskop Ole Christian M. Kvarme	Oslo
Biskop Per Oskar Kjølås	Nord-Hålogaland
Biskop Laila Riksaasen Dahl	Tunsberg
Biskop Tor B. Jørgensen	Sør-Hålogaland
Biskop Solveig Fiske	Hamar
Biskop Ingeborg Midttømme	Møre
Biskop Tor Singaas	Nidaros
Biskop Halvor Nordhaug	Bjørgvin
Fung. biskop Berit M. Andersen	Stavanger

Professorene Trygve Wyller, Trond Skard Dokka og Harald Hegstad var tilstede under behandlingen av sak BM 31/09.

Bispemøtet var invitert til lunsj hos forsvarssjef Harald Sunde og feltprost Alf Petter Hagesæter, jf sak BM 38/09.

Bispemøtet møtte domprostene til samtale, jf sak BM 42/09.

Ekspedisjonssjef Ingrid Vad Nilsen, avdelingsdirektør Anne-Lise Brodtkorb (begge Kirkedepartementet) og generalsekretær Olav Fykse Tveit (Mellomkirkelig råd) deltok i samtaler under orienteringssakene.

Det ble arrangert et seminar om ”Teologi og klima”, jf sak BM 39/09.

Møtet ble åpnet med en nattverdgdustjeneste forrettet av biskop Tor Singaas.

Til stede fra sekretariatet:

Generalsekretær Christofer Solbakken
Seniorsekretær Hege Flo Øfstaas

Saksliste

BM 28/09	Referatsaker	42
BM 29/09	Orienteringssaker	42
BM 30/09	Gudstjenestereformen	43
BM 31/09	Diakontjenesten og det kirkelige embetet	43
BM 32/09	Prosten og prostetjenesten	43
BM 33/09	Studiepermisjon for biskoper	44
BM 34/09	Kirkemøtet 2009	45
BM 35/09	Presesfunksjonen	45
BM 36/09	Kallsbrev og tjenestebrev - forslag til felles tekst	50
BM 37/09	Forslag til nytt visitasreglement	50
BM 38/09	Den norske kirke og Feltprestkorpset	51
BM 39/09	Seminar: Teologi og klima	51
BM 40/09	Samlivsetisk utredning	52
BM 41/09	Utredning - Å kommunisere kirkens menneskesyn	53
BM 42/09	Møte med domprostene	53

BM 28/09 Referatsaker

Nr	Tittel
1	Protokoll fra Kirkerådets møte 27.-28. mai 2009
2	Prototoll MKR 9.-10.09.2009
3	Protokoll MKR 13.-14.05.2009
4	Uttalelse til Protokoll MKR 13.-14.05.2009
5	Protokoll fra Samisk kirkerådsmøte 13 - 14.05.09 i Mo i Rana

Vedtak

Referatsakene ble tatt til etterretning.

BM 29/09 Orienteringssaker

1. Dåp på bedehuset.
2. Den økumeniske situasjonen.
3. Samlivsform til studenter i programmet "Veien til prestedtjeneste".
4. Klimaseilas til København 12.-14. desember 2009 m.v.
5. Erfaringskonferanse – Stiftelsen Kirkens ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep.
6. Konsultasjon om undervisningstjenesten i Den norske kirke.
7. Ansettelse av autoriserte prester fra EØS-området.
8. Misjonsjubileet i Edinburgh 2010.
9. Konferansen av europeiske kirker i Europa (KEK), generalforsamling 2009.
10. St. Egidio-konferansen, Krakow, 2009.
11. Kirkelig markering av Grunnlovens 200 års jubileum 2014.
12. Felleserklæringen om rettferdiggjørelseslæren 10 år 31. oktober 2009.
13. Samling for biskopenes sekretærer.
14. Forbønn for samkjønnede ektepar.
15. Kirkevalget 2009.
16. Styringsgruppen for "Veien til prestedtjeneste" (VTP) – fagdag om presterollen 9. september 2010.
17. Sentralt arbeidsmiljøutvalg (SAMU).
18. Styret i Det praktisk-teologiske seminar
19. Markeringer av 50 år med kvinners prestedtjeneste i Norge i 2011.
20. Økonomisk situasjon for Stiftelsen Kirkens ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep.

Vedtak

Orienteringssakene ble tatt til etterretning.

BM 30/09 Gudstjenestereformen

Bispemøtet har tidligere vedtatt at gudstjenestereformen skal behandles på hvert møte frem mot endelig vedtak i Kirkemøtet av ny liturgi.

Høringen ble avsluttet 15. september 2009, og Kirkerådets høringsutvalg bearbeider innspillene.

Kirkerådet har invitert Bispemøtet til en konsultasjon 30. oktober 2009.

Vedtak

Saken ble drøftet.

BM 31/09 Diakontjenesten og det kirkelige embetet

Kirkemøtet vedtok i sak KM 08/04 at ”diakontjenesten teologisk kan forstås som en del av den ordinerte tjenesten i Den norske kirke, jfr. BM 32/04.” Forståelsen av dette vedtaket i ettertid har vært sprikende. Kirkerådet har bedt Bispemøtet gi en vurdering av hvorvidt diakontjenesten kan forstås som en ordinert tjeneste i kirken, og med det avklare diakontjenestens teologiske og ekklesiologiske status sett i forhold til prestetjenesten.

Det vises for øvrig til Bispemøtets behandling i sak 04/09 (januar) og 11/09 (mars).

Bispemøtet inviterte professorene Harald Hegstad, Trond Skard Dokka og Trygve Wyller til å ta del i samtalen.

Vedtak

Bispemøtet ser at spørsmålet om diakontjenesten og kirkens diakoni angår viktige perspektiver i vår ekklesiologi og vår organisering av kirkens tjenestemønster. Saken krever mer refleksjon om diakontjenestens egenart før det er mulig å gi en endelig avklaring.

Bispemøtet vil arbeide videre med forståelsen av kirkens tjenestemønster og diakontjenesten frem mot vårmøtet i 2010.

BM 32/09 Prosten og prostetjenesten

Det vises til sak BM 14/09, hvor Bispemøtet vedtok å ta opp spørsmål knyttet til prosten og prostetjenesten regelmessig fremover.

Etter at nye tjenesteordninger ble fastsatt i 2004, er prostereformen nå inne i en konsolideringsfase. Utviklingsprogram for proster (UPP) er nå gjennomført i alle bispedømmer. Alle bispedømmer har også gjennomført kurset ”Sammen om å lede”, og mange bispedømmer har gjennomført ”Sammen om å lede 2”.

Den nye prosterollen er i sterkere og tydeligere grad enn tidligere en lederrolle i den lokale kirke. I denne sammenheng er det avgjørende ta prostene har et avklart forhold til sin egen lederrolle, tilgjengelige verktøy for ledelse, og rutiner for rapportering til biskopen.

Vedtak

Bispemøtet drøftet situasjonen for prosten og prostetjenesten på bakgrunn av UPP og Sammen om å lede 1 og 2. I samtalen ble det konkretisert en rekke punkter som er avgjørende for en god utvikling av prostetjenesten, slik som: 1) biskopens ledelse av prestene gjennom prostene, 2) prosten og bispedømmekontoret, 3) prostemøtet, 4) prosten og fellesrådet, 5) prostens menighetstjeneste, 6) prosten som strategisk leder.

Bispemøtet vil i kommende møter systematisk bearbeide disse punktene, med sikte på å utvikle et felles premissgrunnlag for utvikling av prostetjenesten i vår kirke.

Bispemøtet ber departementet gjennomføre en ny, nasjonal prostekonferanse i 2013 med fokus på endringene i kirkeloven og konsekvenser for prostetjenesten i en fremtidig kirkeordning.

BM 33/09 Studiepermisjon for biskoper

Departementet har bedt Bispemøtet anbefale retningslinjer for studiepermisjon for biskoper. Det vises til sak BM 17/09. Det ble her gjort vedtak om at ”Bispemøtet ber arbeidsutvalget utarbeide forslag til retningslinjer, og at saken tas opp på et senere bispemøte”.

Arbeidsutvalget har drøftet saken i sak BM AU 12/09, og gjorde følgende vedtak:

1. Studiepermisjon for biskoper skal ivareta behovet for faglig ajourhold, åndelig fornyelse og generelle helbred.
2. Det legges opp til følgende frekvens:
 - a. Nye biskoper skal ha X ukers studiepermisjon i løpet av sitt første år som biskop.
 - b. Biskoper bør tilstås studiepermisjon av X ukers varighet hvert tredje år.
3. Hva angår volumet (antall uker) må dette bla sees i sammenheng med ordninger for andre grupper som det er naturlig å sammenligne seg med.
4. Bispemøtet koordinerer biskopenes studiepermisjon slik at alle skal få tatt permisjon regelmessig og når det passer inn i den enkeltes øvrige gjøremål.

Dagens situasjon er at det ikke foreligger noen faste ordninger for studiepermisjon. Det betyr at studiepermisjon fordeles tilfeldig, hvor noen kan få mye og andre kan få lite og ingenting. Utgangspunktet for en ny ordning må være at situasjonen skal forbedres for hele gruppen av biskoper samlet sett. Hensyn til studiepermisjonens lengde, innhold og frekvens må balanseres mot hverandre. Det må også tas hensyn til at de fleste biskoper er tjenestegjørende

fra 8 til 15 år. Det bør tilstrebes en ordning hvor alle biskoper gis anledning til å ta studiepermisjon.

Vedtak

1. Studiepermisjon for biskoper skal ivareta behovet for faglig oppdatering og åndelig fornyelse, jfr Tjenesteordning for biskoper § 26, annet ledd og § 23.
2. Bispemøtet anbefaler at nye biskoper gis 4 ukers studiepermisjon med lønn i løpet av sitt første år som biskop.
3. Bispemøtet anbefaler at biskoper gis studiepermisjon med lønn av 12 ukers varighet ca hvert fjerde år, evt 9 uker hvis det er behov for permisjon etter 3 år.
4. Det anbefales at Bispemøtet koordinerer biskopenes studiepermisjon, slik at alle skal få tatt permisjon regelmessig og når det passer inn i den enkeltes øvrige gjøremål og i Bispemøtets løpende arbeid.

BM 34/09 Kirkemøtet 2009

Kirkemøtet avholdes 16. – 19. november 2009 i Tønsberg.

Vedtak

Saken ble drøftet.

BM 35/09 Presesfunksjonen

Det vises til tidligere behandling av saken i Bispemøtet (sak BM 18/05, 28/07, 18/08, 29/08 og 3/09) og arbeidsutvalget.

Som det fremgår av brevet fra Kirke departementet av 8. juni 2009, tar Regjeringen sikte på å fremme saken for Stortinget i inneværende år. Sttingsproposisjonen vil fremmes på bakgrunn av bla uttalelse fra Bispemøtet og Kirkemøtet, som begge har fått frist til 25. november 2009.

Bispemøtet vil derfor måtte behandle departementets henvendelse på møtet i oktober 2009, og deretter oversende sin anbefaling. Bispemøtets vedtak vil protokolleres, og dermed også oversendes Kirkemøtet til orientering. Siden saken også skal behandles av Kirkemøtet, vil det være naturlig at Bispemøtets protokoll i denne saken også vedlegges Kirkerådets saksfremlegg til Kirkemøtet, slik at Bispemøtets protokoll i denne saken kommer aktivt inn i Kirkemøtets behandling i plenum og komité.

Kirkerådet har anmodet Bispemøtet om kun å gjøre et foreløpig vedtak i oktober, og at Bispemøtets endelige uttalelse først vedtas etter høstens Kirkemøtet. Dette med tanke på å nå frem til to mest mulig samkjørte uttalelser fra Bispemøtet og Kirkemøtet.

Kirkerådet behandlet saken i møte 17.-18. september 2009. Kirkerådet anbefaler at et tolvte bispeembete nå opprettes, men at første periode blir en overgangsordning med egne regler for nominasjon, valg, tjenesteinnhold og lokalisering. En permanent ordning anbefales utredet i sammenheng med kirkeordningsreformen som følge av avviklingen av Kongen som kirkestyre.

Vedtak

Kirken har fått styrket sin demokratiske struktur. Av det følger at også Bispemøtet må styrkes. Bispemøtet har i tillegg lengre tid kjent utilfredshet ved den måte funksjonen som Bispemøtets preses er organisert på. Presesfunksjonen er viktig for både Bispemøtet og Den norske kirkes sentrale ledelse, men rammevilkårene for utøvelsen av vervet er ikke dimensjonert i henhold til dette. Siden 1997 har alle de biskoper som har fungert som preses (Bondevik, Wagle, Riksaasen Dahl og Skjevesland) gitt uttrykk for å bli trukket mellom oppgaver i eget bispedømme og oppgaver knyttet til presesfunksjonen på en måte som gjør begge arbeidsfelt skadelidende.

Bispemøtet har derfor ved flere anledninger drøftet presesfunksjonen, og hva som kan gjøres for å bedre rammevilkårene for utøvelsen av dette vervet.

Som bakgrunn for anbefalingene gitt nedenfor legges følgende dokumenter til grunn:

- Protokoll BM 2005
- Protokoll BM 2006
- Protokoll BM 2008
- Protokoll BM 2009
- Notat: "Bispemøtets arbeidsform" (2009)
- Utredning: "Styrking av funksjonen som Bispemøtets preses" (2009).

De anbefalingene som gis nedenfor er knyttet til en situasjon hvor biskoper utnevnes i kirkelig statsråd. Dersom det etableres en midlertidig overgangsordning, er Bispemøtet innstilt på at spørsmål knyttet til valg, utnevning og tilsynsområde kan utredes videre i forbindelse innføring av ny kirkeordningsreform.

1. Hvilke oppgaver skal den tolvte biskopen ha?

Bispemøtet har hele tiden understreket at oppgavene knyttet til presesfunksjonene i hovedsak bør være som i dag. Problemet er at rammevilkårene for en god og forsvarlig utøvelse er for dårlige.

Vi har registrert at enkelte i debatten har tatt til orde for å utvikle presesrollen videre, og gi preses nye oppgaver og funksjoner av både reell og symbolsk art. Bispemøtet vil understreke at dette er et perspektiv som er relevant, men som ikke lå til grunn for Bispemøtets initiativ i saken. En videreutvikling av presesrollen i retning av ny, nasjonal kirkeleder vil måtte sees i sammenheng med den reform av kirkeordningen som vil følge etter grunnlovsendingene om stat og kirke.

Hvis et tillitsverv i Bispemøtet skal omgjøres til et eget bispeembete, har Bispemøtet vært svært opptatt av at dette må være et reelt bispeembete, altså at preses må ha tilsynstjeneste.

I utredningen ”Styrking av funksjonen som Bispemøtets preses” (2009) anbefaler et flertall at preses gis tilsynsoppgaver overfor den prestatjeneste og det kirkelige nærvær som eksisterer utenfor de ordinære soknestrukturer. Dette betyr at preses ikke har noe geografisk avgrenset område for sin tilsynstjeneste. Et mindretall i utvalget anbefaler at preses gis et geografisk avgrenset område, men deler seg i sin anbefaling av hvilket konkret område dette bør være.

Bispemøtet anbefaler et geografisk tilsynsområde.

I tillegg kan tilsynstjenesten også omfatte prestatjeneste og kirkelig nærvær utenfor den ordinære soknestrukturen. Dette er imidlertid noe som må utredes nærmere. Dette gjelder også nærvær og tjeneste ved store, nasjonale begivenheter knyttet til Nidarosdomen.

2. Hvordan skal en ny preses utpekes?

Etter gjeldende rett velges preses av og blant tjenestegjørende biskoper, jf kgl res av 6. juni 1997 – Reglement for Bispemøtet. Så lenge kirkelig statsråd består, vil det være Kongen i kirkelig statsråd som utnevner nye biskoper, jf kgl res av 6. juni 1997 – Regler om nominasjon m.v. ved utnevning av biskop.

Hvis presesvervet omgjøres til et fast bispeembete, vil prosedyren for utpeking måtte dannes på grunnlag av to regelsett, jf ovenfor.

Bispemøtet legger i denne sammenheng til grunn at preses i stor grad er og fortsatt vil være tillitsvalgt for biskopene. Bispemøtet har ansvar for å samordne og koordinere den tjeneste som utøves av den enkelte biskop. Bispemøtets preses er både møteleder, kollegieleder og talsperson.

De som etter gjeldende ordning utnevnes til biskop, har vært igjennom en omfattende prosedyre som er bredt, demokratisk forankret. Bispemøtet anbefaler nå at det er de tjenestegjørende biskoper som er valgbare til et nytt embete som preses. Om nominasjon til presesembetet i fremtiden bare skal begrenses til tjenestegjørende biskoper, er imidlertid blant de spørsmål som må utredes videre.

Vi vil videre støtte utvalgets forslag om at Bispemøtets valgkomite utvides til en nominasjonskomite bestående av tre biskoper oppnevnt av Bispemøtet, samt lederne for de tre sentralkirkelige råd. Det forutsettes at en biskop leder komiteen.

Bispemøtet anbefaler at preses nå velges av Bispemøtet og Kirkerådets medlemmer på grunnlag av nominasjonen, og deretter utnevnes av Kongen i kirkelig statsråd. Vi ser imidlertid behov for å utrede nærmere en permanent ordning for stemmerett, også med henblikk på vurdering av tilsynsområdets deltakelse.

Spørsmålet om åremål for preses er drøftet i utvalgets innstilling. Bispemøtet mener at det er vanskelig å se for seg åremål for presesvervet når dette blir et eget embete. Dette må eventuelt utredes nærmere.

3. Hvor skal preses lokaliseres?

Bispemøtet har gått inn i denne saken ut fra ønsket om å styrke rammebetingelsene for et verv som allerede eksisterer.

Den norske kirke trenger en helhetlig og samordnet ledelse. Bispemøtet konstaterer at et enstemmig utvalg anbefaler at preses må ha arbeidssted i Oslo, og slutter seg til dette.

Bispemøtet vil videre gi uttrykk for at preses bør ha tjenestebolig der han eller hun utøver sin tjeneste. Dette betyr at preses også må bo i Oslo. Vi ser at utvalget som har utredet saken, drøfter muligheten av å bo ett sted og arbeide et annet. Vi kan ikke se at dette er noen levedyktig løsning, ei eller en løsning som forbedrer dagens situasjon.

Bispemøtet vil anbefale at tilsynsområdet for preses legges til Oslo sentrum. Områdets relasjon til Oslo bispedømmeråd forblir uendret.

4. Styrking av Bispemøtets sekretariat

Ordningen med nytt, fast presesembete forutsetter at Bispemøtets sekretariat styrkes og utvides med fagteologisk og mediemessig kompetanse.

5. Oppsummering

Bispemøtet oppsummerer sine anbefalinger slik:

- Et nytt embete etableres høsten 2010.
- Hvorvidt valgbarheten skal utvides til å omfatte flere enn de tjenestegjørende biskopen må utredes nærmere i sammenheng med kirkeordningsreformen.
- Bispemøtet oppnevner nominasjonskomité, som består av tre biskoper samt lederne for de tre sentralkirkelige råd.
- Nominasjonskomiteen nominerer inntil 3 kandidater.
- Stemmeberettigede i tillegg til tjenestegjørende biskoper må utredes videre i sammenheng med kirkeordningsreformen.
- Nyvalgt preses utnevnes av Kongen i statsråd så lenge kirkelig statsråd utnevner biskoper.
- Preses lokaliseres i Oslo, med et avgrenset område i Oslo by som tilsynsområde.
- Preses knyttes til Oslo domkirke

6. Overgangsordning

Bispemøtet ønsker at et fast presesembete etableres i forbindelse med presesvalget høsten 2010. I lys av tidsfaktoren finner Bispemøtet det imidlertid nødvendig å etablere en overgangsordning, da ikke alle elementene i en permanent, ny ordning kan tenkes å være etablert innen den tid.

En overgangsordning bør etter vårt syn sikre stabilitet i en fase som ellers vil bli preget av store og krevende endringer. Vi vil derfor anbefale følgende elementer inn i en overgangsordning:

- Ny preses velges blant tjenestegjørende biskoper.
- Bispemøtet oppnevner en nominasjonskomite bestående av tre biskoper, samt lederne for de tre sentralkirkelige råd.
- Nominasjonskomiteen nominerer inntil 3 kandidater.
- Bispemøtet og Kirkerådets medlemmer velger preses på grunnlag av foreliggende nominasjon.
- Nyvalgt preses utnevnes av Kongen i statsråd til nytt bispeembete.
- Preses lokaliseres i Oslo.

- Tilsynstjenesten etableres i et avgrenset område i Oslo sentrum.
- Utredning av permanente regler for nominasjon, valg, tjenesteordning, utvidet tilsynsområde m.v. skjer i sammenheng med kirkeordningsreformen som følge av grunnlovsendingene i 2013.

Bispemøtet ser frem til videre behandling av saken i Regjering og Storting, og vil gjerne medvirke i en dialog med tanke på å nå frem til en best mulig ordning for vår kirke.

Protokolltilførsel fra biskop Tor Singsaas i forhold til pkt. 1,3,5 og 6

Nidaros biskop legger avgjørende vekt på at prinsipielt utgangspunkt for tenkning om preses i Den norske kirke, må være at preses vil bli den ledende biskop i Den norske kirke. Preses vil få et åndelig oppdrag, og være den fremste symbolbærer på vegne av en stor og mangfoldig folkekirke med nær på 4 millioner medlemmer.

Den norske kirke må ha synlige tegn og symboler knyttet til et sted som virker identitetsskapende og samlende for alle medlemmer av folkekirka. Det fordres dessuten et lederskap som får mandat til å forvalte disse grunnleggende og bærende verdier. Dette perspektiv vil forsterkes ytterligere etter at relasjonene mellom kirke og stat/kommune er endret sannsynligvis i 2013 /14. Disse forhold er lite berørt i utredningen ” Styrking av funksjonen som Bispemøtets preses” (2009). Dette handler om det fremtidige lederskap i Den norske kirke. De valg en gjør nå med hensyn til fast preses, vil ha avgjørende innvirkning på vitale forhold i disse lederspørsmål.

Nidaros biskop vil uttale at preses må ha sin basis i bispeembetets åndelige oppdrag som er forankret i vår kirkes bekjennelser, ordninger, historie og tradisjoner.

Preses vil og stå som Den norske kirkes fremste leder i det økumeniske fellesskap.

Preses vil som biskop ha den gudstjenestefeirende menighet, samlingen om Ord og sakrament, som bærende fellesskap for sin tjeneste.

Nidaros biskop vil understreke at preses som ledende biskop vil måtte hente sitt mandat og oppdrag fra et bestemt sted som på en særlig måte er bærer av vår kirkes historie, tradisjoner, spiritualitet og symbolkraft.

Nidaros domkirke står i så måte i en enestående stilling for hele Den norske kirke som nasjonalhelligdom og viktig pilegrimskirke med betydelig økumenisk perspektiv.

Den ledende biskop i Den norske kirke må stå i et nært og kontinuerlig forhold til Nidaros domkirke, da denne katedralen i unik forstand representerer det identitetsskapende og samlende for Den norske kirke, også som medlem i den verdensvide kirke, i det økumeniske fellesskap.

Nidaros biskop vil på bakgrunn av dette uttale:

- Preses må ha Nidaros domkirke som utgangspunkt og sentrum for sin tjeneste.
- Preses må ha sitt tilsynsområde knyttet til Trondheim by, Nidaros domprosti og ev. Byåsen prosti med Nidaros domkirke/ Erkebisppegården i sin midte. Nidaros bispedømmeråds formelle ansvar for tilsynsområdet forblir uendret.

- Preses får offisiell tjenestebolig i Trondheim, og kontor knyttet til tjenesteområdet der. Mindre tjenesteleilighet stilles til disposisjon i Oslo med tanke på preses sin tjenesteutøvelse i Bispemøtet.

Nidaros biskop vil dernest, i likhet med de øvrige biskoper, legge vekt på betydningen av at et nytt bispeembete som preses også vil legge et avgjørende premiss og grunnlag for en vesentlig styrking av Bispemøtet som kirkelig organ. Dette vil være svært viktig i utviklingen av den fremtidige kirkeordning i Den norske kirke.

Nidaros biskop slutter seg til vedtakene i pkt 5 Oppsummering, og pkt 6 Overgangsordning, men med følgende andre anbefalinger:

- Preses knyttes til Nidaros domkirke alt ved etableringen av nyordningen med fast preses
- Preses får alt ved etableringen av nyordningen, tilsynsområde med kontor og offisiell tjenestebolig i Trondheim, og mindre tjenesteleilighet stilt til disposisjon i Oslo, med tanke på preses sin tjenesteutøvelse i Bispemøtet.

BM 36/09 Kallsbrev og tjenestebrev - forslag til felles tekst

Det vises til sak BM 12/09. Bispemøtet drøftet her kallsbrevets/tjenestebrevets kirkerettslige status, biskopens plikt til å gi slikt brev, samt den konkrete utformingen av brevet.

Med tanke på sistnevnte, viste det seg at biskopene har en ulik praksis. Noen skjeler mellom kallsbrev, som gis til prester, og tjenestebrev, som gis til andre vigslede medarbeidere. Noen har også en tredje kategori, hilsen, som gis til ikke-vigslede medarbeidere.

Bispemøtet uttalte at i ovennevnte sak at ”biskopens kallsbrev/tjenestebrev viderefører en viktig tradisjon i vår kirke som består i å markere biskopens tilsyn. Kallsbrev/tjenestebrev forstås som markering av at den tilsatte er ordinert/vigslet, rettelig kalt og står under biskopens tilsyn.”

Vedtak

Bispemøtets arbeidsutvalg bearbeider tekster til kallsbrev, tjenestebrev og hilsen til ikke-vigslede på bakgrunn av samtalen.

BM 37/09 Forslag til nytt visitasreglement

Vedtak

Saken utsettes til januar 2010.

BM 38/09 Den norske kirke og Feltprestkorpset

Forsvarssjef Harald Sunde hadde invitert Bispemøtet til lunsj og samtale. Forsvarssjefen innledet om den aktuelle situasjonen i forsvaret, forholdet mellom forsvaret og kirken. Feltprost Alf Petter Hagesæter presenterte resultater fra høringen av rapporten ”Religiøst mangfold og militær enhet”.

Vedtak

Saken ble drøftet.

BM 39/09 Seminar: Teologi og klima

BISPEMØTETS HØSTSEMINAR 2009

Klimatoppmøtet i København samler ledere fra hele verden. Håpet er at det skal bli enighet om en ny klimaavtale etter Kyoto-avtalen. En av kampene vil stå mellom rike og fattige land. Skal de fattige landene ennå en gang måtte betale for Vestens velstand? Siden Kyoto har kunnskapen om menneskeskapte klimaskader økt formidabelt. Hvordan omsetter vi denne kunnskapen i politisk og etisk handling? Hele Den norske kirkes ledelse vil være tilstede i København for å markere støtte til kampen for en ny og rettferdig klimaavtale. Hvordan begrunner kirken sitt klimaengasjement?

Program:

1200 Lunsj
 1300 Åpning v/ Bispemøtets preses, biskop Olav Skjevesland
 1315 Biskop Halvor Nordhaug: Teologi og klima - mot en ny øko-teologi?
 1345 Spørsmålsrunde
 1355 Professor Arne Johan Vetlesen: Klimakrisen som etisk utfordring.
 1425 Spørsmålsrunde
 1430 Pause
 1445 Pater Arnfinn Haram, OP: Teologisk begrunnelse for kirkelig miljøengasjement
 1515 Spørsmålsrunde – debatt
 1600 Slutt

Vedtak

Seminaret ble gjennomført, og samtalen tas til etterretning.

BM 40/09 Samlivsetisk utredning

Det vises til sak BM 26/09, sak KR 29/09 og sak KM 07/07.

Bispemøtet vedtok i sak BM 26/09 å nedsette et utvalg til å utrede bla de spørsmål som er nevnt i sak KR 29/09. 2-3 biskoper bør være med i utvalget, og en av disse bør være utvalgsleder. Utvalget bør 1-2 ganger pr år møte i Bispemøtet til felles konsultasjon. Utvalget står ansvarlig for utredningen, som behandles i Bispemøtet og oversendes Kirkerådet sammen med Bispemøtets oppsummering og anbefaling.

Den norske kirke har i flere år drøftet teologiske, etiske og ordningsmessige aspekter ved spørsmål knyttet til ekteskap og samliv. Kirken har vært utfordret av synspunkter og praksis som har gjort seg gjeldende i samfunnet. Normer og holdninger knyttet til seksualitet og samlivsformer har vært i stor endring, og mye av dette er også gjenspeilet i lovendringer.

Vedtak

Bispemøtet oppnevner med dette et utvalg til å utrede enkelte spørsmål knyttet til ekteskap og samliv. Utvalget gis følgende mandat:

1. Utvalget bes om å utrede Den norske kirkes forståelse av ekteskapet som institusjon i et teologisk, kulturelt og rettslig perspektiv.
 2. Utvalget skal redegjøre for de endringer i befolkningens holdninger og praksis i samlivsspørsmål, samt endringer i lovgivningen. Utvalget skal videre drøfte andre samlivsformer. Utvalget skal i denne sammenheng utrede premisser for en kirkelig samlivsetisk tenkning og veiledning.
 3. Følgende biskoper oppnevnes til medlem av utvalget:

Biskop Helga Haugland Byfuglien, leder
Biskop Halvor Nordhaug
Biskop Tor B. Jørgensen
- Arbeidsutvalget gis fullmakt til å oppnevne utvalgets øvrige medlemmer på bakgrunn av samtalen i Bispemøtet.
4. Bispemøtets generalsekretær fungerer som sekretær for utvalget.
 5. Utvalget bes ferdigstille sitt arbeid innen 1. oktober 2011.

BM 41/09 Utredning - Å kommunisere kirkens menneskesyn

Høsten 2005 drøftet Bispemøtet hvordan kirken formulerer og kommuniserer sitt syn på mennesket i dagens kultursituasjon. Forkynnelse, undervisning, liturgi og arbeid med etiske spørsmål er noen av de sammenhenger hvor menneskesynet aktualiseres. Det ble da vedtatt å igangsette et arbeid med å utrede spørsmål knyttet til hvordan den bibelske og evangelisk-lutherske lære om mennesket skal formuleres og kommuniseres forsvarlig i dagens kultursituasjon (sak BM 29/05).

Høsten 2006, i sak BM 13/06, oppnevnte Bispemøtet biskop Odd Bondevik til å lede en arbeidsgruppe for å utrede disse spørsmålene. Utvalget avga sin rapport i juni 2009.

Vedtak

Bispemøtet takker utvalget for vel utført arbeid. Rapporten gir interessante perspektiver på et viktig og krevende temafelt.

Bispemøtet vil invitere til et oppfølgende seminar i 2010.

BM 42/09 Møte med domprostene

Biskopene møter domprostene annen hvert år til drøfting av aktuelle saker innenfor rammen av et bispemøte.

Følgende saker ble drøftet:

- livsfasepolitikk for prester.
- personalpolitikk for domproster.
- gudstjenestereformen – hva har det blitt og hva var ment?

Vedtak

Samtalen ble tatt til etterretning.

3. – 8. mai 2008 deltok biskopene på pilegrimsvandring fra Oslo mot Nidaros

Årsrapport 2008

Nedenfor er gjengitt en kortversjon av Bispemøtets årsrapport for 2008.

Et nytt bispemøte

Det som særmerker året 2008, er bispeskiftene som skjedde: Odd Bondevik hadde sin avskjedsgudstjeneste i Molde domkirke 1. februar og Finn Wagle i Nidarosdomen 27. april. I deres sted ble vigslet Ingeborg Midttømme (21. september) og Tor Singsaas (14. desember). Dessuten holdt biskop Ole D. Hagesæther sin avskjedsgudstjeneste i Bergen domkirke 30. november.

Bispemøtets arbeidsform har blitt viet stor oppmerksomhet, særlig mot slutten av 2008. Her har presesfunksjon kommet i fokus, et tema som vært fremme i bispemøtene over tid, og som vil leve videre inn i 2009 og det kirkelige reformarbeid. En intern arbeidsgruppe i

Bispemøtet har utredet saken, og i løpet av 2009 ventes forøvrig to andre utredninger slutført: én om visitasordningen og én om kirkens menneskesyn.

Nytt i 2008 er et Bispemøte-initiert seminar, som etter planen vil bli en årviss foreteelse i rammen av høstmøtet. Temaet for fjorårets seminar var ”Statens verdigrunnlag og samfunnets verdier”, med Inge Lønning, Tore Lindholm, Thorbjørn Jagland og Knut Olav Åmås som inviterte bidragsytere. I tillegg ble det fra vårmøtet sendt ut en påskehilsen til menighetene, noe som også vil bli en tradisjon fremover. Dette kan tolkes som signaler om et mer utadvendt bispemøte.

Olav Skjevesland, Bispemøtets preses

Korte glimt fra 2008

Mål for virksomheten

Etter Kirkeloven § 26 skal Bispemøtet virke for samordning av de gjøremål som etter gjeldende regler tilligger biskopene og avgi uttalelse i saker det får seg forelagt av departementet og Kirkemøtet.

Bispemøtet fastsetter i stor grad selv sin egen prioritering av oppgaver. Dette skjer hovedsakelig gjennom fastsetting av en virksomhetsplan.

Presesfunksjonen

Bispemøtet har i 2008 brukt mye tid på å drøfte sin egen arbeidsform og organisering, med særlig vekt på vilkårene for utøvelsen av vervet som preses. Erfaringen gjennom de senere år viser at preses i stor grad trekkes mellom hensyn og oppgaver i eget bispedømme og oppgaver knyttet til presesfunksjonen på en slik måte at begge deler blir skadelidende.

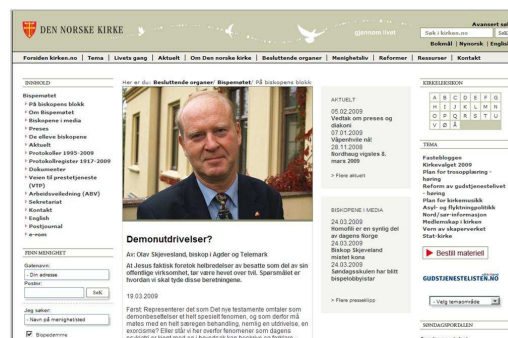
Kirkemøtet 2008 gav støtte til Bispemøtets anliggende om å styrke rammevilkårene for utøvelsen av vervet som preses, og Bispemøtet vil arbeide videre med saken. Regjeringen uttalte i Ot prp nr 34 (2008-2009) at de vil bidra til å styrke presesfunksjonen. Dette er også fulgt opp av Stortinget våren 2008.

På biskopens blokk

Sommeren 2008 etablerte Bispemøtet en egen blogg for preses, biskop Olav Skjevesland. Hver uke kommenterer preses aktuelle saker på sin personlige måte. Bloggen er godt besøkt, og har ofte gitt presseoppslag i aviser, radio og TV. Skjeveslands blogg kan du lese på www.kirken.no/bm.

Hjemmeside

Bispemøtets hjemmeside på internett (www.kirken.no/bm) ble relansert sommeren 2008. Skjeveslands blogg er et sentralt element. Samtidig er Bispemøtets postjournal lagt ut på nett, samt et søkbart register over saker behandlet i Bispemøtet fra 1917 til dags dato.

Religion i skolen

Ved inngangen til 2008 var det en stor debatt om Regjeringens forslag til endring av KRL-faget. Bispemøtets høringsuttalelse åpnet for det nye RLE, og skapte betydelig oppmerksomhet både i kirken og i politiske kretser.

Carissimi-opporet "For enhetens skyld"

Forut for Kirkemøtet i 2007 ble det lansert et opprop, "For enhetens skyld", som tok til orde for en alternativ tilsynsordning i Den norske kirke. Bispemøtet fikk en henvendelse fra gruppens initiativtakere, og behandlet saken grundig. Bispemøtet fant imidlertid ikke å kunne imøtekomme gruppens krav.

Seminar om verdier

Stortingets forlik om stat og kirke av 9. april 2008 la grunnlag for en rekke forslag til endring av Grunnloven av betydning for forholdet mellom staten og

Den norske kirke. På denne bakgrunn stilte Bispemøtet spørsmål om statens verdigrunnlag og samfunnets verdier i et større seminar 3. oktober. Blant innleiderne var Olav Skjevesland, Inge Lønning, Tore Lindholm, Thorbjørn Jagland, Knut Olav Åmås og Helga Haugland Byfuglien.

Ledelse og administrasjon

Bispemøtets ledelse

Biskop Olav Skjevesland ble valgt til Bispemøtets preses i oktober 2006. Hans periode går frem til oktober 2010. Arbeidsutvalget for øvrig består av biskop Helga Haugland Byfuglien (visepreses) og biskop Ole Christian M. Kvarme. Solveig Fiske er varamedlem.

Sekretariatet ledes av generalsekretær Christofer Solbakken.

Bispemøter

Det ble avholdt tre bispemøter i 2008, 22.-23. januar (Kristiansand), 10.-13. mars (Oslo) og 2.-7. oktober (Oslo). Til sammen 40 saker ble behandlet i løpet av året.

Sekretariatet

Bispemøtets sekretariat består av generalsekretær i 100 % stilling og seniorsekretær i 80 % stilling. Sekretariatets viktigste oppgave består i å forberede bispemøtene og arbeidsutvalgets møter. Videre har sekretariatet funksjon som daglig bindeledd mellom biskopene og de sentralkirkelige råds virksomhet.

Bispemøtets økonomi

Bispemøtets økonomi har vært tilfredsstillende i 2008. Omkring en fjerdedel av tildelt budsjett går til finansiering av det ordinasjonsforberedende programmet "Veien til prestedtjeneste".

Arbeidsutvalget

Bispemøtets arbeidsutvalg har det overordnede ansvaret for forberedelsen av bispemøtene og av bispekollegiets øvrige samlinger. Det vedtar forslag til sakliste og beslutter hvordan den enkelte sak skal forberedes for behandling i Bispemøtet (jf. Bispemøtets forretningsorden § 11). Videre påser arbeidsutvalget at Bispemøtets vedtak følges opp (§ 12), og det behandler saker som blir aktuelle og krever rask behandling mellom bispemøtene (§ 14). Bispemøtet fører dessuten samtaler med en rekke organer og instanser gjennom arbeidsutvalget.

Utredningsarbeid

Å kommunisere kirkens menneskesyn

Bispemøtet oppnevnte i 2006 et utvalg til å utrede spørsmål knyttet til kirkens menneskesyn. Utvalget ble ledet av biskop Odd Bondevik. Cand. theol. Asle Eikrem ble engasjert som sekretær for utvalget. Utvalgets utredning ble overlevert sommeren 2009.

Nytt visitasreglement

Bispemøtet har også oppnevnte et utvalg til å utrede spørsmål vedrørende nytt visitasreglement. Utvalget arrangerte en konsultasjon 16. juni med 46 påmeldte

deltakere. Det legges opp til at utvalget skal ferdigstille sitt arbeid innen utgangen av 2009.

Kirkelig tilsyn

Bispemøtet fikk en henvendelse fra en gruppe prester som ønsket en alternativ tilsynsordning på bakgrunn av oppropet "For enhetens skyld". Ca 150 personer skrev under oppropet.

Bispemøtet nedsatte et utvalg bestående av Helga Haugland Byfuglien (leder), Olav Dag Hauge, Terje Fonk og Christofer Solbakken (sekretær) til å forberede saken. Bispemøtets arbeidsutvalg hadde et eget møte med representanter for prestegruppen.

Spørsmålet om kirkelig tilsyn på bakgrunn av Carissimi-gruppens henvendelse ble behandlet både på vårmøtet og høstmøtet. Bispemøtet har tatt henvendelsen med stort alvor, nedlagt betydelige ressurser i behandlingen av saken, men samtidig funnet ikke å kunne imøtekomme Carissimi-gruppens ønsker. Det vises for øvrig til protokollen.

Styrking av presesfunksjonen

I virksomhetsplanen var det satt et som arbeidsfelt å fremme tiltak for å styrke utøvelsen av vervet som preses. Saken ble derfor forberedt til vårmøtet, hvor det ble nedsatt en arbeidsgruppe til å jobbe videre med saken. Arbeidsgruppen har bestått av Ernst Baasland (leder), Tor B. Jørgensen, Per Oskar Kjølås og Christofer Solbakken. På grunn av permisjon fra tjenesten gikk Baasland ut av arbeidsgruppen sommeren 2008.

Arbeidsgruppen, ved Jørgensen og Solbakken, gjennomførte en ekskursjon til Uppsala, og hadde der samtaler med

erkebiskop Anders Wejryd og biskop Ragnar Persenius.

Demokratiutvalget, nedsatt av KKD, berørte spørsmålet, og lanserte forslaget om en tolvte biskop. I forbindelse med demokratiutvalgets innstilling, ble spørsmålet sendt på høring, og Kirkemøtet vedtok en sterk støtte til saken.

Arbeidsgruppens utredning ble gitt en foreløpig behandling på høstmøtet, og avsluttet på møtet i januar 2009.

16. desember 2008 hadde preses, visepreses og generalsekretær et møte med statsråd Trond Giske for å informere om saken.

Utviklingsprogram for proster (UPP)

Kirkedepartementet har sammen med Bispemøtet gjennomført et utviklingsprogram for proster (UPP). Programmet har bestått av en nasjonal prostekonferanse i Stavanger, samt regionale samlinger for alle prostene høsten 2008 og våren 2009. Bispemøtet har vært representert i den forberedende arbeidsgruppen og medvirket ved gjennomføringen av de regionale kursene. Biskopene har vært kursledere i disse samlingene.

Representasjon

De sentralkirkelige rådene

Kirkerådet: preses, vara: visepreses.

Mellomkirkelig råd: Stavanger biskop (2007-2010)

Samisk kirkeråd: Sør-Hålogaland biskop (2007-2010)

Liturgisk utvalg: Sør-Hålogaland biskop (2006-2010)

Virksomheter under Bispemøtet

Leder av styringsgruppen for "Veien til prestedtjeneste" (STVTP): Tunsberg biskop (2006-2010)

Leder av styringsgruppen for arbeidsveileder-utdanning (STAVU): Bjørgvin biskop (2006-2010). Fra 2009: Møre biskop.

Ledelse og arbeidsgiveransvar

Kontaktutvalg for ledelses- og kompetanseutvikling (KLK): visepreses (2006-2010) og generalsekretær. Vara: preses.

Sentralt etterutdanningsutvalg (SEU): Borg biskop (2006-2010)

Sentralt arbeidsmiljøutvalg (SAMU): Hamar biskop (2006-2010)

Bispemøtets representant i planlegging og gjennomføring av lederutvikling for proster: Ole D. Hagesæther.

Samarbeidsrådet for overgrepssproblematikk: Hamar biskop (2006-2010)

Lære og økumenikk

Norges kristne råd: Oslo biskop (2007-2010) (forslag til Kirkemøtet)

Medlem av Katolsk-luthersk samtalegruppe (KATLUSA): Oslo biskop (2007-2010) (forslag til MKR)

Medlem av Metodistisk-luthersk samtalegruppe (METLUSA): Borg biskop (2007-2010) (forslag til MKR)

Teologisk nemnd: Møre biskop (2007-2010).

Diverse

IKO: Hamar biskop (2007-2010)

Kirkens Nødhjelps representantskap: Nord-Hålogaland biskop (2006-2010) (forslag til Kirkemøtet).

Styret for Det praktisk-teologiske seminar: Hamar biskop (2006-2010)

vara: Borg biskop

Styret i Kirkens Utdanningscenter i Nord

(KUN): Nord-Hålogaland biskop (2007-2010) vara: Sør-Hålogaland biskop

Kirkens landsfond: Generalsekretæren (2007-2010)

Tilleggsgevingsfondet: Oslo biskop (2007-2010) og generalsekretæren

Kontaktvirksomhet

En viktig side av Bispemøtets arbeid er jevnlig kontakt med andre instanser for gjensidig utveksling av informasjon og synspunkter. Bispemøtet ivaretar denne type kontaktvirksomhet primært gjennom sine underliggende arbeidsenheter, dvs. arbeidsutvalget, preses og generalsekretæren.

Ut over det som fremgår av representasjonsoversikten ovenfor, har Bispemøtet også administrativt hatt regelmessig kontakt med departementet, de sentralkirkelige råd, tjenestemannsorganisasjoner, utdanningsinstitusjoner, arbeidsgiverorganisasjoner m.v.

Bispevigslinger, bispeinnsettelse og avskjeder

Biskop Odd Bondevik fratradte 10.

februar, men har fortsatt å lede

Bispemøtets arbeidsgruppe for "Å kommunisere kirkens menneskesyn".

Biskop Finn Wagle fratradte 27. april.

Biskop Ole D. Hagesæther fratradte 30. november.

Presteforeningens leder Ingeborg

Midttømme ble vigslet til biskop i Møre 21. september.

Prost Tor Singaas ble vigslet til biskop i Nidaros 14. desember.

Deltakelse ved utenlandske bispevisninger

I 2008 har følgende representert Den norske kirke ved bispevisninger i andre kirker:

- York 25. april v/biskop em. Andreas Aarflot
- Roskilde 27. april v/Tor B. Jørgensen
- Uppsala 4. mai v/biskop em. Øystein Larsen
- Tammersfors 1. juni v/biskop em. Sigurd Osberg
- Coventry 3. juli v/Tor B. Jørgensen
- Aston 28. oktober v/Ingeborg Midttømme.

Møte for ledende biskoper i de nordiske folkekirkene

Primatmøte i København 30. mai.

Svenska kyrkans kirkemøte

Laila Riksaasen Dahl deltok på Svenska kyrkans kirkemøte 23. september.

Besøk hos søsterkirker i Storbritannia

Preses og generalsekretær besøkte, sammen med Kirkerådet og Mellomkirkelig råd, søsterkirker i Storbritannia 25.-26. februar i London og 27.-28. februar i Edinburgh.

Lambeth Conference

Preses deltok Lambeth Conference 16. juli – 3. august.

Styringsgrupper under Bispemøtet

Veien til prestetjeneste (VTP)

Bispemøtet etablerte i 1999 ”Veien til prestetjeneste” som et ordinasjonsforberedende tiltak for teologistudenter og andre. Som i tidligere år ble det i 2008 gjennomført ordinasjonssamlinger (O1- og O2-samlinger) i tre forskjellige regioner. Stiftspraksis ble gjennomført for kandidater ved de tre praktisk-teologiske lærestedene som deltar i samarbeidet.

”Veien til prestetjeneste” styres av en styringsgruppe ledet av biskop Laila Riksaasen Dahl. Gruppen har representanter fra hver av de tre regionene (rådgivere på bispedømmekontorene), fra lærestedene (praksisledere) og bispedømmerådene (stiftsdirektør).

Arbeidsveilederutdanning (AVU)

Bispemøtet har styringsansvaret for arbeidsveilederutdanningen i Den norske kirke, og oppnevner en egen styringsgruppe for AVU (STAVU). Styringsgruppen har i 2008 vært ledet av biskop Ole D. Hagesæther. Fra januar 2009 overtok biskop Ingeborg Midttømme. Presteforeningen ivaretar sekretariatsfunksjonene for STAVU.

Bispemøtet

Postadresse:

Pb. 799 Sentrum, 0106 Oslo

Besøksadresse:

Rådhusgata 1-3, Oslo (Kirkens hus, 5. etg)

Telefon 23 08 13 90

Faks 23 08 13 81

Epost: bispemotet@kirken.noInternett: <http://www.kirken.no/bm>

Preses: Olav Skjevesland

Visepreses: Helga Haugland Byfuglien

Generalsekretær: Christofer Solbakken

e-post: cso@kirken.no, tlf: 95 11 99 46.**Biskopene**Olav Skjevesland, Agder og Telemark
(Kristiansand)Helga Haugland Byfuglien, Borg
(Fredrikstad)

Ernst Baasland, Stavanger

Ole Chr. M. Kvarme, Oslo

Per Oskar Kjølaas, Nord-Hålogaland
(Tromsø)Laila Riksaasen Dahl, Tunsberg
(Tønsberg)Tor Berger Jørgensen, Sør-Hålogaland
(Bodø)

Solveig Fiske, Hamar

Ingeborg Midttømme, Møre (Molde)

Tor Singaas, Nidaros (Trondheim)

Halvor Nordhaug, Bjørgvin (Bergen)

